

8 717 ~~14744~~

Nr. 1, vol. 1.

1931

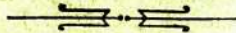

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Sausis m. -- January, 1931

Kun. A. Miluko darbuotė (1890-1930).

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 pusl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida, 40 pusl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetyje. Istoriška apysaka. Parašė Dr. V. Prietris. Peaki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 pusl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašė Jonas Kmitas. 79 pusl.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinalo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paauksuotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Šatrijos Ragana. 69 pusl.25
Išvakarės gret. Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Vertė Gerutis. 172 pusl.75
Išpažinties Istorija. Prancūziškai parašė kun. A. Guillois, vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Parašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 pusl.20
Kaip Elzietė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis5
Lalsvės Meču. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė Antanas 1908 m. 187 pusl.75
Laiškai iš Kellonės po Palestiną. Kaštais kun. Antano Miluko. 94 pusl.50

Užprašymus ir pinigus "ŽVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St.,
 adresuokit: Philadelphia Pa.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

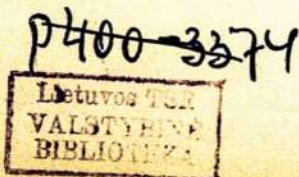
DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiama: A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SAUSIS — JANUARY 1931 M.

KUN. ANTANO M. MILUKO DARBUOTE.

(1890 — 1930.)

Užprašymus ir pinigus „ZVAIGZDE“ 3654 Richmond St.
adresuoti: Philadelphia, Pa.

Savo Bendradarbio ir Bendrleidėjo kun. A. Miluko
40—ies metų kulturinio darbo sukaktuvėms paminėti
skelbiu nors skubotai suglaustas žinutes apie jo
atsidėjimo pilną tėvynės labui triusa.

Pranaščių Julė.

Knn. A. M. Milukas, Philadelphia šv. Jurgio parapijos
mokyklos įkūrėjas 1910 m.

KUN. A. MILUKO DARBUOTE 1890—1930.

(Pranaičių Julės.)

Apie kun. Antano Miluko patriotinį veikimą pirmą kartą išgirdau nuo teisėjo p. M. Capo, begrįžtant iš Sintautų po Pranciškaus Vaičiūčio laidotuvių. Bevažiuodami keletą lietuviškų mylių klampiais rudens keliais, turėjome gražaus laiko pernagrinėti netik velionio vargus bėdas, iškentėtus dėl tėvynės po rusų žiauria letena, bet ir prisiminti kitus panašius mūsų tėvyninkus. Capas man pasakojo apie labai drąsų, labai karštą jauną klieriką Miluką iš Seinų seminarijos. 1891 m. vasaros atostogomis jis nuvykęs į Antrąjį Lietuvių Inteligentų slaptąjį susirinkimą Antano iš Bugnų — Kriščiukaičio tėviškėje, netoli Pilviškių. Jauni tėvyninkai tame neskaitlingame susirinkime, niekeno iš pašalinių neįtariamai, liuosai audė plianų-plianus, kaip tuomet ėjusius Prūsiose raštus palaikius ir patobulinius, ir kokiais keliais kaplaūčiausia po šiaudinėm mūsų kaimiečių pastogėm paskleidus.

Besitariant, besiginčijant apie Lietuvos budinimo keblius dalykus ir nebegalint tikliai išėiti iš įvairių nuomonių rato, nuspresta balsuoti. Bebalsuojant, girdi, atsistoja jaunas klierikas Milukas ir savo priešinga mums studentams ten susirinkusiems nuomonę pareiškia kelias dešimčia balsų vardu Seinų Seminarijos auklėtinių! Nebelikę kas daryti, kaip nusileisti tokiai balsų daugybei.

Antanas Milukas gimė Seštokuose 13 d. Birželio 1871

m. Išbuvęs 3 metus Rudaminos pradinėje mokykloje, toliau mokinosi Mariampolės gimnazijoje septynius metus ir du metus Seinų seminarijoje. 1891 m. Seinų klierikų, anuomet vyriausių „Varpo“ palaikytojų, neatsargi darbuotė atkreipė žandarų atydą. Klierikai A. Milukas ir J. Sutkaitis, kaip uoliausi „draustino“ judėjimo kurstytojai buvo pašalinti iš seminarijos, kad tuomi apsaugojus tą mokslo įstaigą nuo rusų valdžios bausmių.

1892 m. „Varpo“ N. 2 „Tėvyniškų Varpų“ autorius (Dr. V. Kudirka) smerkė Veiverių pedagogiškos Seminarijos mokytojus Lap. ir Ol., ką „užgauti korespondencijoje į „Vienybę Lietuvininkų“ padarė didelį triukšmą, iškratė iki mažiausiam plyšiui mokytinių gyvenimus, atrado lietuviškų knygų, laikraščių ir „kvitų už kalendorius“... Šitos kvitos buvę tai lioterijos bilietai Lietuvos Ukininko Kalendoriui išleisti. Tą leidimą buvo užgyręs Lietuvos inteligentų susivaziavimas 1891 m. vasarą rašytojo Aišbės (Antano iš Bugnų — Kriščiukaičio) tėviškėje. Seiniškių klierikų slepiamojo knygyno vedėjas klierikas Antanas Milukas lioterijos bilietus pažymėjo Seminarijos knygyno antspauda. Tuos Seinų Seminariją inkriminuojančius bilietus vargais negalais išgavę iš Vilkaviškių žandarų daktarai Petras Matulaitis ir Bulota.

Dr. V. Kudirka, nežinodamas viso to dalyko, gavęs žinią apie prašalinimą iš Seinų Seminarijos klierikų A. Miluko ir J. Sutkaičio, tame pačiame straipsnyje rašė: „Šis dalykas taip netikėtinas, kad nė sapne rodos negalėtum jo datirti... katalikiška Seminarija niekad nebuvo ir negali būti tarnaitė sumaskolėjimo ir stačiatikystės, taipgi už ką ir dėlko persekioja lietuvių ir jos prigimtus išpažintojus“.

Šernas — J. Adomaitis, „Varpo“ redaktorius jo įpėdinis
J. Kriauciūnas ir A. Milukas (viduryje) Seinų sem. b. auklėtinis
kelionėje į Ameriką redaktoriautų prie „Vienybės Liet.“ Foto-
grafija 1892 m. Sausio m.

Kad ryškiaus nušvietus Seinų Seminarijos auklėtinų patriotinius darbus anais 1892 metais, pasinaudosiu profesoriaus kun. P. Būčio (dabar vyskupo) žodžiais:*)

...., Džiaugiasi Lietuva susikūrus savo valstybę liuosą, niekeno nepriklausoma. Besidžiaugiant reikia atsimintuos, keno darbais ir dorybėmis susidarė dabartinė nauda....

Tarp mūs veikėjų buvo keletas visiems žinomų asmenų, turinčių plačiai ir garsiai garbinamus vardus. Bet buvo ir tokių, kurie stovėjo lyg šešėlyje. Šitie, kartais nemažiau dirbo ir naudos padarė už anuos, bet liko nežinomi, arba mažai žinomi. Atsidėkoję savo didžiaviriams: Valančiui, Daukantui, Baranauskui ir kitiems, turime teisingai apsieiti ir su šitais mažiau žinomais: Sederevičium, Kušeliausku, Vitartu. Kun. A. Milukas jų dvasios liepsną pažavo į savo širdį dar jaunas vaikinąs bebūdamas, besimokindamas gimnazijoje ir seminarijoje. Degdamas tėvynės ir mokslo meilės ugnimi jis užžiebė tą pačią liepsną savo drauguose. Jo įtaką pamatė tie, kurie sakėsi turį priederbę slopinti lietuvių Seinų seminarijoje. Jų verčiamas Antanas Milukas turėjo išvažiuoti į Ameriką, bet tėvynės meilė vis-gi liko Seinuose neišnykus, ir Milukas jos nusivežė į Ameriką pilną širdi.

Trisdešimts du metai praėjo nuo to laiko; pasaulis ir Lietuva persimainė. Kuriė tais laikais buvo jauni mokiniai ar klierikai, šiandien jau seni žili kunigai ir pasauliečiai, bet meilės jausmas tebėra juose tas pats. Nepriklausomą Lietuvą jie myli ta pačia širdimi, kaip kitados mylėj vargstančią prispaustą ūkininkų žemę. Nei širdis nei meilė nepaseno, nenupliko, nei išdžiūvo. Pirm tris-

*) „Spaudos Laisves ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvėse“ pls. 261—262.

dešimtis su višum metų, klierikas Antanas Milukas su siuvėjo gizeliu Petruškevičium platindavo Dzūkijoje tas pačias knygas, kurias Sederevičius partraukdavo iš Prūsų į Zonavykiją. Siandien kun. Milukas spaudina savo ir kitų atsiminimus apie a. a. kun. Martyną Sederevičių.

Persikeitė laikai, kitoki jau tapo reikalai, bet darbas tas pats ir ta pati Lietuva, kuriai dirbam.

Toteraičio, Tumo, Miluko spausdintosios knygos vienai patarbia brangiuosius Lietuvos knygnešius, pastatčiusius Lietuvos nepriklausomybę...”

. . .

Negalima čia užtylėti ir ką pats kun. A. Milukas nekarta savo paskaitose kalbėjo apie seiniškius:

...„Apie seiniškių ūpą, po seminarijos apvalymo nuo „litvomanų“, geriausiai liūdija Pr. Būčio laiškas, kurį perskaičiau šių metų Trijuose Karaliuose, kalbėdamas apie Dr. P. Matulaitį. Nors atsiradę ir toki, ką savo šešėlio bijoje, bet rašomasis laikraštis „Viltis“ seminarijoje ėjo kaip ejęs; ir jo redaktoriui (Būčiui) padėję daugiausiai: A. Jusaitis, K. Urbanavičius, J. Laukaitis, J. Kudirkevičius ir k. Laikraštukas turėjęs 25 uolius rėmėjus. Lietuviška propaganda ėjo kaip ėjusi, tik daug atsargesni pasidarė seiniškiai klierikai. Sekančiais metais A. Dubinskui išvažiavus į Dvasinę Akademią Petrapilėn, ir mano informacijų šaltinis apie seiniškius ėmė mažėti, juo labiau kad Pr. Būči ištiko didelė nelaimė. Jam pasiuntus man dėl „Vienybės“ per savo brolių Slavikų parapijoje, netoli Prūsų sienos iš Vokietijos punda seiniškių draugų rankraščių, prūsų palaukis vieton paduoti paštu Vokietijoje pareikalavo nuo klieriko Būčio brolio kelių.

šimtų rublių, o ne, tai isduosias rankraščius rusų žandarams. Pasak Būčio seiniškiai tėvyniečiai ką, tik praleidę vieną audrą su Vilkaviškio zandais, kuri mane ir J. Sutkaitį atbleškė net Amerikon, tupėjo kaip pelės suspausti tamsioj dėzutėj. Vieni ir šešėlio savo bjojo, ypač tie, ką greit tikėjosi būti pašauktais prie šventinimų, bet daug buvo tokių, ka ir suspausti it peiės slastuose, vienok „graužė sienas rusiškojo prispaudimo, kad brangių tėvų bočių kultūra kaveikiau prigytų šalies mase... Skaitė seiniškiai kaip skaitę visus užsienio laikraščius, ir Amerikoje išeinančius, „Vienybės“ bei „Saulės“ neišimant, vertė veikalus savo kalbon iš kitų kalbų, rašė straipsnius „Varpui“, „Ukininkui“, „Apžvalgai“, Lietuvos Ukininkų Kalenoriui. Sio paskutinio ir išplatinimu jie daugiausiai turėjo rūpintis, ypač dėlei Tilžės „gešftmacherių“ pavydo, kurie nemalonia akia žiūrėjo į naudingiausius Lietuvai sumanymus, jei tame nematė sau asmeninio pasipelnymo. Pabėgusiam nuo užtaisytų žandarų slastų prisiejo man atsidėkoti draugams, savo sudėtiniais „našlės skatikais“ išleidusiems mane į užsienį. Kaip atmenate iš skaitytų Trijuose Karaliuose laiškų J. Tautvilas (kl. J. Laukaitis) graudinte graudeno, kad savo šimta rublių siųsčiau ne Jankui bet daktarui P. Matulaičiui, tuomet buvusiam vietoje Kauko varpininkų izdininku...

Baigdamas perskaitysiu programą, kokį mes seiniškiai sudarėme 1890 m. atostogų veikimui (facsimile iš vieno klieriko dienyno)“;*) kuris geriausiai nupiešia anuometinį seiniškių ūpą ir kuris paskui buvo sunaudotas „Lauryno Ivinskio Europos Amerikos Draugijos:”

*) Ibid. 393—5.

Stai kas rūpējo Seinū klierikams 1890 metuose:

I) Ļētorija, - fēlētija, - tuozrofija. R. nēk. A) Seinū,
- frasekas, lēgendas, mytēlūs, prētēdēns, vardūs apriņ, hald
nis, arēns, ka mūs, ipātēngas šomonis pravardēs, ipa
tingus šomonis šomonis kalbaj. B) vaidi, nimūš,
prētvarūs, buhtis, ušādējūšmūs, „nēktinejūšmūs?“
vaitkēiojainōis dušōis, vikalotkai, aitvaras
C) sešōves liķanas - perkuins kulkas, šerovid
kāls pinigēs, mūritēs instrūmentas (kam
klēs liķtuviķas) šai negalimas šinkis
šai vārs aprašyti ģbrai (kur matyta pa
ka, ir kāda) D) Aprašyti: a) šaidimās ma
šū ir videlis, šokins (šent pamirēti jū vār
dā) b) paprēšis, vakarūškas, apivaitkēio
jūšmūs š. ģons, valykus, šakmimūš, ševins
šimūš, kaldy, uģzavaniūš, veseli jū, šer
menūš, kriķštymūš; J) drapanas vyrūš
ir mōterij ir jū vārdūs (ar nami
darū ar piķtinas nēšioja?), valgūš
ir jū vārdūs. Kēlētū ar klēj vār inēja,
vēr imāi (vārdai ir aprašymas jū) daly
vēr imo pakintymo.

II) Aritmetike. Kokšōmis šmonēs, edumūšmūs,
škaitō (kaip vi: pēda, māstas, šingra,
vāronūs, valandāi) kaip škaitō kaip kur
(viņš aiē, švaid, šraid...)?

III) Astronomija. Vārdai švairgōštin? kaip
pariķta kelij ir liķtj ar švairgōštin
kaip aiķkina ar šemonūs šaulē, mānūšliķōj
ar nera kokšis pasakj api? šai?

IV Meteorologija. Ar tai perijeta koki bus. vora? (kita)
Zemones, mišlyje api' paejimo, vija, bitaus, mišga
vada: vija, bity, osv (svaigys, dzegaus, pagala, paladivis)
Lupratimas. api' laumes josta, Dignoffa. manai
is sauly, grovoms, zai'ly, vaitis'ojan'is ir žvokales.

V Geografija. Lupratimas api' rėms ir vada: nis. kokiis
šimo. muoias: kaip vadinia isarycaipoti, nepanauk,
muu, sakub, valens, koflucavomsant, an'ant, v'pny'ny

VI Ūkė (Ekonomija) Kok' margo' hini' gospad-
riai? kaip gospodovanga (k'k' lank' d'ota) / kg
sejan. Kai maiis (tod' r'ais ar v'nta' meis) / y'v'ena?
Kok' moka darlini' kaus, leonarus, kumakaus?
Amatai (meisteryte) is kas jais ir'is'is'is'is'
Kod'el' žmones nerori' praktyke ir'is'is'is'is'.

Kokios draugybes yra is kaus jos? orga-
nizacijon' jys? Paskulos ir' v'ed'imai (politikos
ukin'izacija) Fabrikai, žvejybetis, med'gystė. Šimė
graija. Mokesčiai koki' is k'k' moka?

VII Pavaldymas palai'ky (Kasutysa'ho). Kaip
aprupina savo vaktus ar daugiausiai' valia
na lank' ar sv. Vada: v'istokis, eil'is' g'ina
nystes. Kaip vadinia v'istokius musai' deji'osius
(upery'usius) is kara?

VIII Dora. firtiklyte. kas ir'is'is'is'is'is'is'is'
Nakisi'is'is'is'is'is'is'is'is'is'.

IX Mineralogija. Kaip žmones vada
Dina' g'vairius mineralus is metalus.
Koki' ket'voj' yra mineralai is metalai?

X Botanika. Vada: žolys, med'is, is kitokis' augu-
lis. Kiti'imas is žio'is'is'is'is'is'is'is'is'is'
(faktus, žolys)

XI Ķeoloģija. Vardai anatomiskās daļas
ģyvulim t.v. skeletam, nerviem, asinīm, elpošanas,
nerveņu, nāvi, vadaļģīvulim, ķermeni, van
balāļim, zīdīti, pantiņus, vādi, dāzīti,

XII Ķemija. Vardai ķīmiskie elementi ir vada
vīdīti ķīmiskās daļas t.v. sāļi, dzīvības (ko
ļģīvulim) jidīti, sāļi, kalcijs,
silīcijs, azots, (tūlīt Ca, S, N)

XIII Patoloģija, Ķirurģija, Ķirurģija. Vardai
ir ģģīvulim ligas, vadaļģīvulim, ķirurģija
jās dīti ir ^{ķirurģija} ķirurģija? ķirurģija jās
ķirurģija (sāļi, sāļi, sāļi) Ķirurģija
ģģīvulim ligas. Ķirurģija ir ķirurģija. Ķirurģija
ķirurģiskās operācijas?

XIV Ķirurģija. Ķirurģija, ķirurģija, ķirurģija
vīdīti? Ķirurģija (ķirurģija ar ķirurģija
ķirurģija ķirurģija). Ar ķirurģija Ķirurģija
ģģīvulim? Ķirurģija ķirurģija (ķirurģija
ķirurģija, ķirurģija)

XV Ķirurģija Ķirurģija ir Ķirurģija jās

* * *

„Seminarijos mūruose uždarytiems klierikams belaukiant atvežimo pundų lietuviškų knygų ir laikraščių kalpo vienatinės pramogos ir laisvose nuo mokslo valandose besvajojant apie draudžiamos literatūros praplatinimą tarp savo žmonių, jų sielose išsaugdavo ir išbujodavo didžiausia meilė prie tų knygelių. Nebuvo, jų nuomone brangesnės, didesnės idėjos dėl kurios pasiaukoti, kentėti — tai apogėja garbingos laimės. Visiems žinomas mūsų žmonių duosnumas einantiems į kunigus jaunikaičiams. Po vakacijų suvažiavę klierikai atsiveždavo nuo savo giminių dovanas, skatikų sauja, kitą. Tėveliai atvažiuodami atlankytų vis padindavo savo vaikelių asmeninį išdą, iš kurio anie galėtų nevien mokslui reikalingas knygas nusipirkti, bet ir nekuriuos patogumus pasirūpinti. Lituanizmo arba, kaip anuomet sakydavome, lietuvystės idėjai apėmus visus seminaristus lietuvius, visi likusieji nuo reikalingiausiųjų dalykų skatikai buvo aukojami lietuviškai literatūrai: prenumeratai už laikraščius, įsigijimui tų ar kitų knygų iš lituanalogijos srities arba nupirkimui kelių dešimčių tinkamesnių knygelių, kurios per tėvučių ar giminių tarpininkystę buvo skleidžiamos savo giminės apygardoje.”

„Penkerius metus”, tęsia kun. Milukas, „taip besielgdami Seinų klierikai patys nejučiom prijungdavo prie to lietuviškų knygų platintojų darbo ir, kunigais tapę, daugiau laisvės ir išteklių turėdami, daug plačiau tą kultūros darbą dirbdavo. Zinau eiles seiniškių dvasininkų kurie daugel metų šimtines klojo, kad į tūkstančių Lietuvos žmonių namus pakliūtų jiems brangios knygos”.

„O gdybym kiedy dożył tej pociechy.
Zeby te księgi zbladziły pod strzechy” —

kalbėdavo paskui Adomą Mickevičių seiniškiai ir, vyrais tape, skynė kelius tom brangiom knygom. Čia nebus pro šalį paminėjus mano vienklesį iš Seinų — Vincą Dargį, dabar marjonų bažnyčios kleboną Mariampolėje. Pripratęs Seinuose sutaupytais pasiaukojimu skatikais (Vincas šalia manęs sėdėdamas valgykloje nutraukdavęs nuo savęs net pusę porcijos cukraus ir baltos duonelės) pirkti lietuviškas knygas, kunigu tapes, jis šimtais jas pirkto ir skleidė. Zandarams suđiuopus jo darbuotę ir suradus pas jį lietuviškų knygų nemažą, nekurių jo įtakingų bičiuolių buvo su pinigų pagelba sudaryta protokolas taip, kad tos knygelės būtų kasžinkeno, kun. V. Dargis nežinąs nieko apie jas. Reikėjo tik jaunam tėvynmeiliui kunigėliui pasirašyti po tokiu protokolu ir viskas būtų buvę pamiršta. Bet narsus lietuviškųjų knygų kareivis palaikė už didžiausią negarbę išsimeluoti ir išsiginti to darbo, kurį Seinuose išmoko dirbti kaip svarbiausią savo pašaukimo pareigą. Jis tebevelijo palikti garbingu kankiniu už lietuviškų knygų platinimą, vargti sunkų ištrėmimo vargą „šiaurinių gudų šalelėj“ ir paskelbti pasauliui, kad lietuviškų knygų platinimas, Lietuvos žmonių švietimas, — tai šventas garbingas darbas, nors užtai ir reikia kalėjimuose sėdėti ir būti ištremtam iš tėvynės.“*)

* * *

Ant sekančių kuturių puslapių seiniškių klieriku rašytojo laikraštėlio „Visko po biski“ facsimilės, Klieriko P. Būčio A. Milukui į „Vienybės Lietuvniuku“ redakcija siųstas to laikraštėlio pundas, kaip virš minėta, nepasiekė Amerikos, žuvo dėl tarpininko prūso klostoriaus nedorybės.

*) Ibidem psl. 391—2.

Vistko po biski.

Živile (taša).

Tam laike atsitiko karas su rusų kunigaikštėmis.
Tomas surinkęs daug kariuomenis, ugnė ir kalavijų vistka,
naitkindams taip greit įjo, jog pirmiaus neg išsiplatino gan-
das apie jį, imteriojės daugybė žmonių, stajo arti pilies ku-
nigaikštėms karijoms. Tai atsitiko prieš savantę Pektusis,
ant kurios taipogi buvo atidėtas nužudimas, Živilis.

Kunigaikštis įsiuntė Porojus su narsiausiais kareiviais
sulaikyt priešais, idant him laiku, bet galima geriau apsau-
got pili. Porojus nors daug mažiau turėjo kareivius, nei Tū-
nas, vienok turėdams viltį, disoūse wipūle ant rusų, ir taip
jūs sumušė, jog lik užpūlusį naktis išgelbėjo no visiško iš-
teriojimo. Tada vadas apstulė savo kareivis priešus, suryžo
į vienu vieta, ir sa liakomu nacijaona nubigo į pili. Karjo
tas išgirdęs apie pergalę, daugeliu bajorų, įėjojo pasi-
likt pergalėtoja, liakomai jį sveikindams paradinom savo

inglėlietojum ir užprasi ž savo rumus ant pėšos (jodas). Kadgi
visi isruiskirste ir tikrai vienu di, Parojus žinti po koje, ku-
nigaitkszeini ir tarė: „pone mano, sitai dabar pergalijsa te
oo priera, nū tai gi meldim norūdyt Živilis, bet diit ma ja,
nū pasaz. Kunigaitksztis su nenoru ta isruklauses atsaki; nic
las Parojau, diaaugius, jog tu esi tikru mano tarnu, bet is-
ruklausyt savo meldimo regalu, nes žinai ir tu patis gana
gerai, jog mus boceai, Lietuvas kunigaitkszeini, savo dukte-
rys isruksidavo tik nū sau lygiu, tai yra kunigaitkszeini,
bet gi ne už tarnu. Ar niekajp neliktėzia, kad tu batim
jos suvadėiotojum, bet dilko tu ja, galėjai pamylėt!..... tai ne
suprantu.“

Taip pasrukeję abudu persistyri neva meili, bet
ziordise pėšodami ant vieno kito: Parojus ketindams
atmonyt nū tai, jog kunigaitksztis neisruklausi jo mel-
dimo, Karijotas gi jausdams, jog mylimu Živilis bua
Parojus ir jog tūm jis nor. visa visrupekyte paimt
po savo valdėi, midlijo, kaip jį galėtu nušūdyt,
idant ne kiltu mainbas tarp žmonių, kurie labiau
aukruktino Parojus už pergaly.

Orangi ioldė.

Doi mergos Ona ir Katri norė į miestą, po pilną
ricaką vaisių. Ona be paliovos murmijo ir dusavo, o Katri
buvo linkoma viui kelui. — Kaip tu gali būt taip linkoma
klauvis Ona savo laovrikentės, juk tavo ricaka lygei um
ki kaip ir mano, o tu pati neplaugiau nė manų pajėgi.
„Iš turim ioldė, kuri aplengvina mano narvą ir pri-
dida ma, linkomumo, atsakė Katri. — Ar tai galimas
daiktas! suriko Ona, diik ir ma, sesute, los ioldės, nes
aš labai labai nericariau, sumatėjist sunpung savo ric-
kas“ — Ioldė ta-tai om kantrobi, kurios tu visai neturi,
atsakė Katri.

Rudamina ir jos apygardos.

Toliau ma, Petras paparakoj, jog Rudamina gavo
savo varda, nū bajoro Rudaminos, kuriam buvo pa-
dovanota už narvą, apgyvina, valies nū svedy, 1592
medis. Jurgis Marzelskis ir Merina Raektauckiškė
pastali cicciam medin, bānyces ir paskyri dėl kunigo
4 valakus žemės kaimo Boivirmūse, 3 valakus ganyklių ir
kasmiet privadėj dūbo po 10 kapų, lieduoinkų skalikų,

perg akmenų svako ir b. l. Mikas Turvainas nepirkęs
ni Maskinų, Rudaminą, ovelę dešimties tope, Lietuvos
tin, statikų, dviejų akmenų svako ir b. l. davi kunigui
Baltruvi Tuonkovicini 4 valakus žemės Buvimiai (1775)
Norėdams gi ixi Rudaminos padaryt miestelį, pradžią
statyt muring bažnyčią, bet ne dabeges numirė. Ipi-
diasi jo dabegė jo darba, ir vyskupas - supraganas Mar-
cijevskis, kuris palaidotas exon, pausvatino naują
bažnyčią.

Strurdilės ir žiogas

Sykis žiemos laike, kad grūdai rugių
sudriko, strurdilės gi pradėjo jės džiovint, alka-
nas žiogas. meldė no jų maisto. Tada strurdilės
paklausė žiogo: „na o ditko tu vasara neprisiintai
sau maisto?“. Žiogas atsakė: „nekurėjau laiko, nes aš vis
likt giedojau“. Tos gi nurijūkusios šarė toliau: „tai
gi, jei tu vasara giedojai, ^{ta} priema, — pasroki!
— birta pasaka mokina mus, jog: nereikia už-
mirat atkiltis, idant pastui ne išpukt ž varga,
ir paopys.

* * *

Iš tokio ultra patrijotų, Lietuvos mylėtojų ratelio reikėjo pasitraukti 1892 metų pradžioje jaunam Milukū Antanui ir, vengiant rusų žandarų, trauktis į užmarį. Maironis savo „Jaunosios Lietuvos“ septintosios giesmės ketvirtame skyriuje gražiai nupiešia anuometinį mūsų tėvynmeilių sielvartą:

„Gyvatos pradėdami rytmetį šviesu,
Tiek daug padarysę tikėjos!..
Bet žmonės jų sieki ir augsta, ir tiesu
Sulankstė, kaip siūlą verpėjos.
Užmanymai gražus be vaisiaus paliko,
Atrasdami ginčą tiktai.
Išjuokdami žmonės juos priešais sutiko,
Krūtine apdave šaltai.
Tikėjos prikelti kapus Gedimino
Ir kalbą senovės gadynės;
Užtai litvomanais visi išvadino
Ir net piktadėjais tėvynės
Kame jų draugai, tiek iš ryto žadėję?
Ar skursta, paskendę varguos',
Ar linksmas, puotų stiklus pamylėję,
Ar šala Sibyro snieguos?!
Jaunuomenė mūsų, gražiausia viltis,
Maskolių mokyklose žuva;
Nes mokslo sodybose niukso naktis,
Kurioje ji doriškai pūva.
Po visą Europą visur atgimimas,
Tiktai Lietuva — nelaiminga!
Maskolių nežmoniškas užsikirtimas
Savarzė ją pančiais varginga —

Ja žudo liga, o gydyklos užgintos:
Nuodus vien begalima gerti!
Svenčiausios teisybės ir tiesos pamintos,
Vien leista žaiždas jai atverti.
Užginta jai prosenių šventas liežuvis,
Jai uždrausta mokslas ir raštas:
Net motinos vardą užmiršo lietuvis,
Ir jam Lietuva — ne jo kraštas!..
Iš vargo jis bėga į svetimą šalį
Ir plaukia Atlanto marias;
Ne aksas jį traukia: mylėti jis gali
Tik savo žaliašias girias.
Taip Burba pabėgo, Basanius ir Šliupas,
Milukas... ir daugel kitų!
Varguoliai ir ten nebe vygėse supas,
Ilgėdamos savo kraštų'...

* * *

Pakartosiu paskui kun. Miluką ir jo cituotas ištraukas iš vieno seiniškių klierikų referato:

„Mano Svajonės“, skaityto seiniškių klierikų susirinkime 30 d. sausio 1890 metais.

...Gal kam pasirodys juokingos nekurių mano svajonės, bet ir tas išjuokimas atneš man nandą, prisides prie pataisymo nekurių mano pažiūrų. Sakau nekurių, nes tokių kaip mano nuomonė apie reikalingumą meilės tėvynės ir visatinio dėl jos savo pasišventimo gal, jei Dievas teiksis prilaikyti mane, kol nustos manyje plakus širdis dėl Lietuvos, kada būsiu paguldytas ant lentos... „Noriu būti lietuviu kunigu“.... Noriu būti kunigu ir būsiu, jei Dievas teiksis pašaukti mane į tą garbingą savo kareivių eilę. Prisidėti prie pagerinimo Lietuvos dvasiško ir medežiško būvio, iškariauti lietuviams laimę ant žemės ir išprašyti laimę po smert tai mano siekis. Tikėjim as, meilė, mokslas, triūsas tai mano mediu.n. Meilė Dievo, iš kurios išplaukia meilė artymo ir meilė tėvynės, padarys tobulesniu mano patriotizmą, jeigu tik būsiu to vertas... Tikėjimas primis man jog mano vargai ir darbai dėlei tėvynės neprapuls ant nieko... Už pusketvirtų metų apleisiu šiuos mūrus, kuriuose atsitiko taip svarbi mano gyvenime permaina, pamesiu namus, kariuose tiek užmanymų, minčių, jaunuomenės pasi-

miršimų patyriau... Tardamas draugams „likite sveiki broliai, atsiminkite apie tėvynę“ skubinuosi iš Seinų pilaitės į žiemius, į tėvynę, idant pakvėpuoti nors trumpai jos oru, idant jos miškuose ir laukuose Lietuvos jos vaikų tarpe padidinti savo širdyje tą pagirtiną liepsną... Po pirmųjų, kokį laiką pabuvęs tarp savųjų, traukiu į mozūrus, nes ten mane šaukia mano priderystė (anuomet visus karštesnius Lietuvos mylėtojus jaunus kunigus, Seinų vyskupijos vyresnybė skirdavo į mozūriškąją vyskupijos dajį. Red.).

Atvažiuoju į paskirtą vietą. Mano gyvenimas susideda iš dviejų kambarių. Pirmas neperdidelis antras dar mažesnis. Skubiai velku daiktus uo vežimo. Lova, padaryta lietuviu Prancaus atsiklūna antram, kambarį, palei ją prie kedžių ir nedidelis juodas stalielis užtostas drobule, išausta lietuviailės. In pirmąjį kambarį jau įnešta nedidi šėpa, kurioje yra kellolika knygų dvasiškos įtalpos lenkų ir lotynų kalboje, taipgi lietuviškos, latviškos ir rusiškos knygos, kurias aš tik ga'ėsiu sugriebti ir kurias galiu ba baimės laikyti pas save. Pirmajame kambarėje atsiklūna didelis stalielis ir trys kedės — vis lietuvių darbas.

Su savo klebonu ir parapijonais rūpinsiuos taip apsiėiti, kaip mano pašaukimas lieps... Pas susiedus kunigus ir pomelius greičiausia užsitarnausiu „litvomanu“ ir „niedzwiadz litewski“ vardą... Bendrausiu tik su tokiais svetimtadžiais, kurių pažiūros ir siekiai nepasibaigia mašnos ir pilvo prikimšimu, bet kurie rūpinasi savo t'ynės ir savo artymo būvio pagerinimu... Juk ką gi aš gero turėsiu iš bičiuliavimò nors ir su kunigu, kuris tik rūpinasi apie gardžius valgius, skanious gėrimus, pasipuošimą ir tt...

A. Milukas, 1892 m. pabuvęs kiek Tilžėje prie „Varpo“, „Ukininko“ ir „Apžvalgos“ redakcijų*) atsirado Amerikoje ir kun. A. Burbos įpirštās „Vienybės-Lietuvinkų“ redaktoriumi vieton perdaug laisvamaniavusio Andžiulaičio.

Sekančių (1893) metų rudenį A. M., prasimokinęs kiek anglų kalbos, įsistojò Philadelphijos vyskupijos seminarijon. Seminarijoje būdamas sukūrė, klierikų A. Kaupo ir Jono Zilinsko padedamas, Lauryno Ivinsko Amerikiškai Europiška Draugystė Lietuvių Skyriui prie Paryžiaus parodos (1900) suruošti.

1896 m. išventintas į kunigus ir paskirtas vikaru prie šv. Jurgio parapijos Senandoryje. sudrūtino „Garso Amerikos Lietuvių“ leidėjų bendrovę. Nuo 1899 m. balandžio mėnesio vienerius metus ėjo klebono pareigas Brooklyne Angelų Karalienės parapijoje, pasekmingai užbaigė tos parapijos šventynės statybos darbą, paskui vėl Senandoryje vikaravo.

*) 1892 „Varpo“ N. 1 rašė Antanulie ir Dzūkeliio slėpyvardė.

1901 m. išvažiavo Friburgo Universitetan studijuoti, bet vyriausiu tikslu, kad sudarius glaudesnius santykius su lietuviais rašytojais, besimokinančiais užsienių universitetuose arba tarnaujančiais įvairiose Rusijos įstaigose 1902 metais „Tėvynės Sargo“ redakcija buvo kun. A. Miluko ir kitų fribourgiečių kunigų studentų globoje. 1903 m. „Tėvynės Sargo“ redakcijos antrašas buvo skelbiamas kun. A. Miluko, jau Amerikon sugrįžusio ir Senando'rvje, Pa. vikaravusio antrašu. „Žvaigždės“ redakcijos archyve yra užsilikęs fribourgiečių kunigų nuskirto kun. A. Miluko įpėdinio kun. A. Civinsko, anuomet pasislėpusio po A. Vogonio pseudonimu, raportas apie „Tėvynės Sargo“ redakcijai prisiųstus raštus, kuri čia pakartoju*):

„1. Keli žodžiai apie išėivystę į Gudiją ir Amerika. — Zvogo. ir

2. Dar apie degtinės gėrymą — Selio. bus gal galima šaip taip sunaudot, daug darbo padėjus, kaip ir prie straipsnių pirmojo skyriaus. Teipjau netinka į „Tėv. Sarga“.

1. Aritmetikos vadovėlis. N.

2. Sis bei tas. (Koks tai senų straipsnių mišinys).

3. A. Cimonis.

4. Apie aviną, žiemą ir vasarą kerpianą Selio (nebaigta).

5. Veikalėliai. (Nieks).

6. Keli žinogo straisnelai. (niekam neverti).

P. S. Da du straipsniu užmiršau paskirti II d, N. 9.

1. Kurėlių giminė. 2. Iš kelionės Beurone.

2. Luka Petrowicz. Apysakėlė. (Samogitos).

4. Saulės spindulėlis. (Mikų Juras).

5. Nelaimingieji. (Pasakojimas A. Vlahuca. Vertė

Dagis).

*) Kun. A. Civinskas patiko Humberge grįžtantį iš Eidkūnų į Ameriką kun. Miluką su dviem kandidatėm į Ingenboh'lio vienuolyną — ir „Tėvynės Sargo“ bei „Žinyčios“ rankraščių pundu.

6. Gyvasis vanduo. (Parašė Baumbach. Vertė Dagis).
Sitie verti šio to.
Be jokios vertės „Tėvynės Sargui“.

1. Vieni niekai arba nekurios rodos nuog labiau paprastun lygu“.

2. Apie smarkų apsiėjimą su ašviniu ir kiekvienu gyvu sutvėrimu. Ivinškio Lauryno.

3. Kelios Dainos Dagilėlio. (Nežinau, ar jau nebuvo kur spausdintos).

4. Varpas. Eilės. Giltinės.

5. Užtemimas saulės. Kirdrinas. (persenės).

6. Tik ir yr ant svieto mokintų žmonių. Bernio (persenų polemika su „Varpu“).

Linkiu viso labo

Jūsų

Antanas Vogonis

* * *

A propos bus čia pakartojimas kun. Pakalniškio — Dėdės Atanazo, šv. Kazimiero Draugijos insteigėjo ir vieno tvirčiausių „Tėvynės Sargo“ šulu, gromatos, 1904 metų pradžioje rašytos kunigui Milukui:

„Zvingiai 1904 m. Sausio 12 dienoje.

Mielas Kun. Antanai!

Parvažiavęs iš užrubežiaus rašiau Tamistai laišką, bet atsakymo negavau. Nežinau, kaip begyvenate, ar sveiki, ar linksmi, ar pagijote, o rasit jau visai išgijote. Aš garbė Dievui, jau gerokai pagijau ir ši tą pradėjau dirbinėti (iš Dėdės parsimainiau į Tetute Ona). Laiks nuo laiko įlendu į šaltą vandenį pagal metodo nabaštiko Kneippo ir tada jaučiuosi už vis geriaus. Aš velyčiau ir Tamistai hydropotiją pasinaudoti. Ant Tamistos ligos, tai ir bus vienutiną gydyklą — šaltas — vandenėlis... Tą

laišką rašau iš Prūsų. Pas mus labai daug šnipukų: laiškai, labiausia iš užrubežiaus tankiai ateina atplėšti. Pas mus nieko gero: žiema — palaikė. Žmonės šneka, kad ir žiema su žmonėmis į Ameriką iškeliavo. Laukiame spaudos pavelijimo kaip seno įstatymo patriarkai Kristaus ant sviesto atėjimo, bet vis negalime sulaukti. .. Man rodos, kad jau ir palksime „laukančiais patriarkais“... dabartinia maskolių politika yra visus svetimus gaivalus išnaikinti arba sumaskolinti, o dar mums leis mūsų tautišką spaudą turėti? Tai būtų išėjimas iš dabartinios jų politikos. Duok Dieve, kad būčiau neteisingu pranašul!

Meldžiu, atsiųskite man du paskutinių numeriu praėjusių metų „Dirvos — Zinyne“ ant žemiaus paduoto adreso, tai yra, už mėnesius liepos ir spalio (du pirmuoju NN. už sausį ir balandį turį) taip pat, jeigu yra atspaustas pirmas Numeris šių 1904 m. prašome pridėti. Apturėjęs siuntinį pinigų kuogreičiausiai priėsiu kiek tikt reikės. Kas daugiau begirdėt prie jūsų? Prūsinius laikraščius šiaip-taip dar prigauname, bet amerikinių neturime. O būtų gerai žinoti Jūsų literatišką ir draugijinį judėjimą. Pažiūrėsiu toliau, rasit galėsiu „Zvaigždę“ prenumeruoti. Labai sunku yra per rubežių išgabenti.

„T. Sargae“ šiaip-taip gyvuoja, ačiuo Tamistoms už aukas, be Tamistų aukų mes aną vargu galėtumime išlaikyti. Kad sutiksi kun. Kaupą ir kun. Sedvydį linkerėk nuo manęs galvą.

Veliju Tamistoms daug labų dienų.

Dėdė Atanazas.

„Dirvą — Zinyną“ prašome siųsti ant šitokio adreso:

Ch. Endrejats

Koadjuten (Katyčiai)

Kreis Tilsit.

Ost—Preussen.

abzugeben dem Herrn Merczius aus
Russland.

1902 metų „Tėvynės Sargo“ N. 6-me kun. Miluko straipsnyje „Palengvinkime Tėvynės Sargo platinimą“ skaitome:...

„Ar nebutų geru daigtu sujungti „Dirvą“ (kun. M. Amerikoje įkurta, Red.) su „Zinyčia“, paliekant net abudu vardu ir užlaikant dvi redakcijas — vieną Lietuvoje, kita Amerikoje? Spauda, žinoma, būtų Amerikoje. Atspaudinus reguliariai 4 sykį per metus reikalingą skaitlių galima būtų atsiųsti į paskirtą vietą parubežyje“...

Sarglebliams tas sumanymas patikęs ir nuo 1903 metų vietoje „Zinyčios“ Tilžėje ir „Dirvos“ Senadoryje pradėjo eiti „Dirva Zinynas“ kas trys mėnesiai iš Senadoro. Kunigui Milukui bet prisiėjo kone vienam išleis-tvės deficitus apmokėti (po 700 ar 800 dolerių kas metai). Iš vikaro įeigų negalėdamas tų išlaidų pakelti jis 1904 metų „Dirvos Zinyno“ N-me 3-me rašė:

„Prašytumėm, ką kalti, atsilyginti. Neesame finansieriais; kelios dešimtys dolerių ar rublių kitą kartą daug gilluoja... su adresais turėjome daug bėdos... Prapuolus keliems sluntiniams, kitiems sugrižus į Ameriką, kaštai didėnas. „Dirvos Zinyno“ platintojai teiks-atsiminti išleistoja, kurs juk vienas už viską negal ir-neištesa atsakyti“.

* * *

1902 m. „Tėvynės Sargo“ N. 4—5 tilpo kun. A. Miluko „Naujas Užmanymas“ — sunaudoti dievobaimingų lietuvačių pasišventimą, įsteigiant draugiją mūsų spaudai sudrūtinti. Tas sumanymas rado atgarsių Lietuvoje (žiūr. „Tėv. S.“ N. 6 Augštaičio „Lietuvaitės prie Darbo“) ir padėjo sumanytojai užmegsti santykius su Sv. Kryžiaus vienuolėmis Ingenbohlyje, Sveicarijoje, kur ir užsimezgė darbatinė Sv. Kazimiero Seserų Kongregacija. Raštuose apie Kazimieriečių įsikūrimą nerasdama paminėjimo kun. M. vardo, pakartoju tos kongregacijos įkūrėjos vieną iš daugelio gromatų, kuri pati už save kalba:

F. M. J.

Engenbühl, 27. d. Lapke. 1904.

Brangus Kunigėli,

Aciu Kum didei uš gromata. Šia
nedėlia gavan ir pinigų, dėkavju uš
guos simtais kartų 128 fr. pasiunčiau,
kaip prašėte, i Freiburga kun. F. Trainas
čiui. Kaip tas kunigas tikrai vadi-
nasi netinav nei ai. Mano diaugės su-
valkietės spėja juog isos kun. Lendikas
ar kun. Čaisauckas. Jš dabartinii Frei-
burga lietuviu mes ji geriausiai pasi-
tam; nes ju per istisas vakacijas, tris
kartus per nedėlia atkako uš Schryer
mus lietuviškai mokyti. Kunigėliu
jam prisiristi pinigai suteikė ir muom
dideli diaugės, nes jam su muom
mokynimu visgi buvo vargu ir kattu

o kad jam i Freiburga isvairiuojant
noriome uatai atilyginti, nieko ne-
prieme u. dar pradare, juvz jei mes
kam nos apie atlyginima issisiotumem,
didiausi nesmaguma jam padarytumom.
Utai debar tikrai mums linkme
jug jam nos us kita ka atlyginta yu.

Deku Kunigėliu mirtidiciai us
rupesti apie musu atėiti. Nuo Jusu
paskutinio pransiimo apie kongregacija
biski nesmagu mums pasidare. Kei-
nan ar gerai supratome kaip Jus ta
gusta sukrauti norite. Mums iscode kad
kokonikiu, kucios mumis usimtu dar
nesuvedote, o juvz labai mums butu rei-
kalingos. Mums vienoms, kad ir su
kun. Staninkijnu. pradeti butu labai
sunku: mes esame dar per silpnos.

Zodonikiška gyvenimo, tesame tik pa-
mačiusios, mums reikia didesnio jame
išsilavinimo. Norint savo laike ka-
nors padėti, mums reikia didesnio moky-
slo. Tiesi del to visko is Amerikos saligu
delei, reikia mums padetoju is tidiu, jing
jei kun. Heminkynes apsiims musu kapė-
lionu buti, tai visgi esis zokornikes,
kusios apsiims mums padeti Meldirame
vivemintai Kunigėlio, mums tokias su-
casti. Neke savo atestyje sulaukti teip no-
vime, kaip kad sis musu prašymas
butu ispilditas; nes, kitaip surknti,
o gal is tuscias butu musu judimo-
masis is Orogenboklio. Tiek suvom sykiu
nuv kongregacijos, lauksime su nekno-
tybe is vel ainius nuv Kunigėlio.

Daug pasveikinime, Gims nur ses.
direktorės, ses. Falianos is visu lietuv

ciu. Dehrodama Tums už atminti
ape mane ir mano daugias lietuvs
Jusu nušieminta tarnaitė
Ladimiera.

Daug labu dienu ir sirdinga. aciu. už
ypomata, p. Julijai.

. . .

Viršminėtaji „Naują Užmanymą“ kun. Milukas pa-
rašė po ilgų pasiūnekėjimų su fribourgiečiais kunigais,
Universiteto studentais (Jonu Totoraičiu, Jonu Naujoku,
Antanu Jusaičiu, Jurgiu Matulevičium (paskiaus Vil-
niaus vyskupu), Antanu Civinsku, Metiejum Gustaičiu
ir kitais).

....„Pagal mano nuomonę“, „rašė kun. M., „lietuvės
nevien palengvis, anot Maironio, — „meile vyrui var-
gus“, būdamos geromis žmonomis, nevien „euteiks
poetų giesmei įkvėpimų“, nevien „jaunikaitį uždegs ant
darbo akimi ir bus jam žvaigžde atgimimo“, bet ir sto-
sia į eiles darbininkų tautinėje dirvoje ir „svarbių svar-
biausius reikalus atlikti tegalės tik mūsų apšviestos lie-
tuvaitės“..... Esą Amerikėje lietuviškų mokyklų įkūri-
mas be atsidėjusių vaikų mokinti lietuvačių negalimas
daigtas. „Tokias kalbas vis tankiaus galime išgirsti net
nuo tų, kuriems pirmiaus šodis „lietuviška sesuo — vie-
nuolė“ išrodes keistu, nepaprastu dalyku... „Dievobai-

mingos mūsų sesutės nevien galėtų paimti į savo rankas" nevien knygų pirklybą bet „taip pat galėtų padėti tas knygas spaudinti, galėtų per savo pasišventimą sumažinti spaudos lėšas, jei imtusi literas rinkti ir abelnai prie knygų dirbti".....

Aprašes apsišvietusios Amerikoje ir Lietuvoje grįžusios tūlos lietuvaitei nelaimingą likimą, kun. M. plačiau išdėsto apie šv. Pauliaus vienuolių seserų darbą geru knygų spaudos lėšomis sumažinti.

„Nepamiršiu" niekad", rašo jis — „to smagaus įspūdzio kurį padarė atsilankymas šv. Pauliaus draugijos spaustuviėje. Spaustuviėje man visada smagiausia; taip apsipratau su spaustuve, juog man smagiau pasėdėti popieromis užterštoje, niešvalytoje lietuviškoje spaustuviėje nei papuoštame salione... Bet koks smagumas iėiti į didžiausioje tvarkoje švariausiai užlaikomą spaustuve!... Pasinaudojęs iš maloaus priėmimo, paklausiau šv. Pauliaus draugijos vyresnybės, ar negalėtų jos padėti ir mums lietuviams s tokią tvarką užvesti?... Raidžių rinkikų (zeceriu) pas mus didžiausia stoka... Pažįstu daugiau nei pusę tuzino lietuviškų redaktorų ir ex-redaktorių, kurie turėjo ir statytojų darbą dirbti savo spaustuviėse... Reikia mums šv. Pauliaus draugijos... Nevien Amerikoje, ale ir Lietuvoje per lietuviškų spaudos apaštalių pasišventimą daugintųsi katalikiški raštai.... Prie spaudos darbų mūsų šv. Pauliaus draugijai pasiūlyčiau vaikų mokinimą Amerikos lietuviškose mokyklose... Daug mažiaus ašarų, daug mažiaus sielvartų nelaimingos mūsų sesutės regėtu, jei turėtume šv. Pauliaus ir jai panašias draugijas.... Pas visas tautas motome tokias moteršikų draugijas. Kodeėlgi mums lietuviams to krupauti? ar gal dėlto, kad rusškose gimnazijose ir universitetuose išjuokiama zokonus ir viską, kas į juos panėši?

Per brangiai bet kainuoja mums tas mūsų ištikimumas slaviškoms idėjoms.

„Naujo Sumanymo“ žodžiai greit atgarsį rado Lietuvoje. Sekančiame (6-me) „Tėvynės Sargo“ numeryje tūlas „Augštaitis“, daug užsienyje studijavęs, karščiausias žodžiais parėmė lietuvaidių vienuoliu klausimą ir tu pačių metų rudenį kun. Milukas, grįždamas po vasaros atostogu iš Eitkūnų Amerikon, turėjo laimės palydėti iki Bremen'ui dvi pirmąsias kandidates į naująją draugiją. Bremene kun. A. Civinskas paėmė jas savo globon ir palydėjo į Ingenbohl'į Sveicarijoje, kur tu (1902 metų) vasaros atostogose kun. Milukas su kun. Jonu Naujoku buvo padaręs sutartį su šv. Kryžiaus vienuolėmis, kad anos priimtų tas pirmąsias lietuvių vienuolių kandidates ir jas pradėtų lavinti.

„Naujo Sumanymo“ autoriui priešėjo pirmais metais rūpintis apmokėjimu lėšų kelioms mokinėms.

* * *

Irgi čia vietoje bus pareiškimas prie fribourgiečių lietuvių studentų, įrašytų į „Motinėlės“ Draugiją nariais, kad tas įrašymas jiems kišenių nepatuštines. Kun. Milukas apmokėjo Amerikos „Motinėlei“ jų metinę mokesčių, kunigai fribourgiečiai studentai atlaikę kun. Miluko intencija kelias dešimtis mišių. Tas įrašymas fribourgiečių paskatino „Motinėlės“ amerikiečius narius užgirti stipendiją kun. Civinskui, paskui Satrijos Raganai, taip pat žymiai pakėlė mažo „Motinėlės“ narių skaitliaus ūpą.

* * *

1908 metais, kun. A. Milukas paskirtas naujų Girardvillės ir Gilberton'o parapijų klebonu. Tas dvi parapijas sukūręs, keletai mėnesių buvo pasiūstas Senandorin

prie Sv. Jurgio bažnyčios klebonauti ir tvarkyti. Tą padaręs paskui 1909 m. buvo nuskirtas klebonu prie Sv. Jurgio bažnyčios Philadelphijoje, kur pabuves 5 metus, įkūrė parapijos mokyklą, o dabar nuo 1914 m. klebonauja Maspethe, N. Y. prie Viešpaties Atsimainymo Bažnyčios.

* * *

Rašyti pradėjo į laikraščius („Varpa“ ir „Ukininką“) Milukas dar Seinuose būdamas ir uoliai dalyvavo varpininku slaptuose susirinkimuose, kaip seiniškių klierikų atstovas.

1890 m. „Varpo“ N. 12-me randame jo (Antanulio pseudonimu) kritiką P. D. Briancevo veikalo „Istorija Litovskago Gosudarstva s drevniejšich vremen.“

* * *

— Amerikon atvykęs ir būdamas redaktorium „Vienybės-Lietuvninkų“, su pagalba Vyskupo Valančausko Draugijos, jo paties sukurtos, išleido Tilžėje 1893 m. „Lengva Būda pačiam per save išmokti rašyti“. 10,000 egz.

Kaip svarbus tuomet lietuviams buvo tas pirmutinis Miluko veikalėlis, galima įsitikinti iš „Tėvynės Sargo“ korespondento žodžių:

„Kuniga-gi Miluką šaukiame į pagelba, idant mums darbas sparčiaus eitu. Perspaudink, susimildamas, savo „Būda išsimokinimo rašyti“. (Senasis išdavimas nelietuviškai buvo užvardintas: Būdas pačiam per save išmokti rašyti“). esame prityrę, jog užtenka poros sąsiuavų išsimokinimui lietuviško rašto tu, kurie jau šiek tiek plunksną nuvaldo. Tik reikia pakeisti tekstą kitu, neuzgaunančiu ruskių, nes drąsiau bus platinti, žinant, jog

Frībourgo universiteto lietuviai studentai. „Molinielis“ nariai 1902 m. Stovi kunigai: A. Givinskas, A. Narijauskas, M. Gustaitis, J. Rameika, kauniškis, J. Totoralis, jo brolis agronomas. Sėdi: J. Naujokas, Jurg. Matulaitis, (vėliaus arkivyskupas), A. Mihukas, M. Šedvydis (svėcias) ir A. Jusaitis.

iš to nekils politiška byla. Literos turi būti kuoprasčiausios, nes juo mažiaus bus vingių, juo padoriaus galės parašyti su nuvargusia ranka...”*)

Kun. A. Miluko nuomone, nekartą pareikšta, tu sąsiuvų tekstas negalėjo būti pakeistas kitu, „neužmaunančiu ruškiaus“, be prasižengimo prieš anų metų Lietuvos mylėtojų pasiryžimus. Pakartoju jį išnašoje.**)

Bene tais pat 1893 metais Tilžėje atspausyta jo dar Seinuose išverstoji iš lenkų kalbos brošūrėlė „Apie Dangų, Saule, ir kitus svietus“ Redaktoriaudamas su kun.

*) „Tėvynės Sargo“ N. 6 ir 7, 1900 m., psl. 3—5. — straipsnys „Mūsų Mokslavietės.

**) „Asz Lietuvys, mano tėvynė Lietuva. Lietuvų yra pusketvirto milijono: po Maskolium vargsta be nedaugio trys milijonai mūsų brolių, du szimtai tukstanczių yra po Vokiecziu (Prusu) ir apie trys szimtai tukstanczių gyvena Amerikos miestuose ir miesteliuose, taipgi yra mūsų brolių Anglijoje, Prancuzijoje, Austrijoje, Brazilijoje ir kitose szalyse. Lietuviai labiaus už kitus žmones varginami ir skriaudžiami, o ypacz po Maskolium, kuris uždraudė iszreikszi savo mislis per rasztą, tai yra užgynė spaudinti lietuviszkoje kalboje knygas ir laikraszczius, norėdamas isznaikinti tą mūsų tėvų ir boczių gražią ir brangią kalbą. Tai daro maskoliai taipgi delto, kad galėtų lietuvius daugiau spausti, didesnius ir neteisingus mokeszczius lupti. Mes lietuviai ir patys pusėtinai kalti, juog taip mus vargina. Reikia tik mums sutarties, turime visi rupintis kuo labiausiai kad apsiszvietumėme, pramoktumėme skaityti ir rasztyti, tada visi suprasime savo padėjimą, tada atsiras tarp mūsų vienybė ir sutarimas ir galėsime visi isz vien eidami atsikratyti nuo nevidonų. Pusketvirto milijono tai nemaža galybė, daug galima su tokiu bureliu padaryti. Norėdami pagerinti savo padėjimą mes turime risztis į draugystes. Kur vyriausybė ardydama tarp žmonių vienybę, neleidžia risztis į draugystes, ten reikia paslapta įsteigti tokias draugystes. Idant geriaus atsiszpiertumėme nuo savo nevidonų, stokime viens už kitą, kaip žydai, neleiskime savo brolio lietuviuo nuskriausti. Tokiu budu padavę viens kitam broliszšką ranką, veikiai pakilsime isz dabartinių vargų. Žmogus sudėtas isz kuno ir duszios; kaip kunas reikalauja peno, taip lygiai ir duszia be dvasiszko peno negali apsieiti. Dėlto reikia skaityti visokias knygas, ne tik szventas, bet ir svietiszkas, kurios žmogui daduoda daugiau proto, jį iszlavina. Apart knygų reikia skaityti ir gazetias, isz kurių taipgi daug pamokinanczių daiktų gali patirti ir daug akyvų žinių iszgirsti. Lietuviszškų gazetietų jau yra per deszimtį — vienos spausdinamos Prusuose, kitos Amerikoje, taigi kas nori, greitai gal gauti visokių skaitymų. Lietuviai butinai turi rupintis, jei nori gerą duoną turėti, taisyti visur kromus, atimti isz žydų nagų karcziamas. Gražiai prekiaudami ir duoną gerą turėtų, į žydų kiesznių nelystų ir pas Dievą nuopelnus įgytų, nes, teisingu keliu surinkę turtus, galėtų szelpti pavargusius ir savo tautiecziams krikszczionims darbą duoti, nereiktų tada katalikui pas žydą tarnauti. Reikia mums mokslo, reikia mokslo, o su Dievo pagelba sulauksime geresnių laikų, nevaiszcziosime lyg (it) vergai, nerugosim dovanai ant savo sunkios dalios, o teisingiaus pasakius, ant savo neiznamymo, kvailumo. ”

A. Burba ikūrė „Rašliavišką Draugystę“ kuri kelis metus apmokėdavo „Vienybės-Lietuvninkų“ korespondentus Zaltį-Dovainą Silvestravičių, Stagarą—V. Sliakį ir Chronopolitana Dr. Gaigalaitį.

Antrasai Miluko darbas irgi sudėtinėmis lėšomis atliktas tai: „Atsišaukimas į Lietuvius Laurino Ivinskio Europiškai Amerikoniškos Lietuviškos Draugystės, Spaustuvė Jūozo Paukščio, Plymouth, Pa. 1894“, dvi knygelės 18 ir 24 puslapių, išleistos vardan komiteto iš 3 asmenų:

„Devynioliktas amžius“ — rašo tame „atsišaukime“ sumanytojas A. Milukas „turėdamas ant savo sprando tieka nupeikimų, dar didesniu skaitlium neapribuotų pagyrų apsunkintas, jau linksta žemelės link, rengiasi žengti į kapus. Žmonija, neapleisdama menkiausios progos pasirodyti, pasimokinti, rengiasi nrie didžiųjų iškilmių ant atsišaukinimo su seneliu 19 šimtmečiu, trukšmingo pasitikimo pilno ateities paslapčių 20 amžiaus. Paryžius, so-stapilė nemaž užsitarnavusios žmonijai navatnos (sk. keistos) Prancūzų tautos, bus centru tųjų epokiškų iškilmių; visa pasaulė ten susitiks ant visasvietinės parodos 1900 metų. Lietuviams ten teipgi turi būti vieta. Gar-sus senovėje gaikiškam sviete, da labjaus pasigarsinę ris-tynėse su romėnais, apsidenge garbę viduramžiuose, begindami savo krauju Europos civilizaciją nuo rytinių barbarų, apvainikuoti kankinių vainiku pastaruose me-tuose, o ypač pabaigoje 19 amžiaus, jie turi didžiausią tiesą (teisę) užimti prakilnią vietą tame tarptautiškame pokylyje, idant po kelių tūkstančių metų tvlaus, nuo-latinio kruvino darbavimosi apsakyti urbi et orbi savo vargus, bėdas, darbus, jų pasekmes, naudingaus daugiausiai žmonijai, bet ne patiems darbininkams’...

„Ivinko Draugystės“, rengiant prie Paryžiaus paro-dos lietuvių skyrių, tikslu buvę ir supažindinimas pačių lietuvių su savo tėvyne. Delto antrame „Atsišaukime“

„Garso Amerikos Lietuvių” Inkūrėjai:
Kun. P. Abromaitis ir kl. A. Milukas 1894.
sios visuomenės buvo nuskirtas „Paryžiaus Parodos Lie-
tuviško Skyriaus” komitetan.

randame paduotus 135
rūšių klausimus su prašy-
mais aprašyti Lietuvą
geografiškai, geologiškai,
etnografiškai, ekonomiškai
ir istoriškai.

Laikas parodė, kad tie
Amerikon pabėgusių nuo
rusų žandarų jaunųjų pa-
triotų „atsisaukimai”, ne-
rado pilno atbalsio Lietu-
vos inteligentuose. Bet
jųjų sumanymas surengti
prie Paryžiaus parodos
lietuvių skyrių visgi
įvyko 1900 metais. Kun.
Milukas Amerikos lietu-
vių patriotiniai susipratu-

* * *

1894 m. vasaros atostogose Mil. įkūrė Senandoryje
„Garsa Amerikos Lietuvių”, kuri iškart leido vietos kle-
bonas kun. Abromaitis, paskui kun. J. Zilinsko padeda-
mas; nuo 1894 m. jo redaktorium buvęs kuri laiką Dr.
Stupnickis (dabar gyvena Chicagoje), paskui (1895) nau-
jai išvestas kun. V. Matulaitis. 1896 m. A. Milukas išves-
tas į kunigus ir nuskirtas kamendorium prie Sv. Jur-
gio bažnyčios Senandoryje, paėmė savo globon tą laik-
raštį ir tais pat metais surinko į jo leidėjų bendrovę apie
dvyliką lietuvių kunigu.

Kiekvienas bendrleidėjas turėjo teisės laikraščio spaustuvėje už nominalę kainą atsispausdinti lietuviškas knygas. Pasinaudodamas taja privilegija kun. Milukas išleido apie 17 knygelių, kurių didžiama buvo be leidėjo vardo, kad „neužgavus“ kitų „Garso A. L.“ bendrleidėjų. (Stai tų knygelių vardai: Sadna Diena, L. Ivinsko Vertimas, Jonas išz Kempėse ir Szulka, Gipsinis Jotis, Tetervinams burkuojant, Zentas del Parodos, Nesiprieszink, Baltas Karžygis, Duonos Jieszkotojai, Du Broliai, Rinkimas Vaito, Paskutinės Miszios, Lietuviszkos Kanklės, Devoniszkių Kryžius, Birutos Kalnas).*) 1897 prie „Garso Amerikos Lietuvių“ priedu ėjo A. Miluko lėšomis leidžiamas literatiškas laikraštukas, „Lietuviškas Knygynas“, kuriame tilpo „Katalikų Bažnyčia ir Mokslas“ paties leidėjo vertimas ir kiti veikalėliai.

„Garso A. L.“ spaustuva perkėlus į Minersville, paakui greit į Elizabeth, kur tas laikraštis ir užgeso, kun. A. Milukas, išitaisęs spaustuvėlę, pradėjo leisti bertaininį laikraštį „Dirva“ 1898 m.

Pirmasis dvejas metais „Dirvoje“ ir jos išleistuvės atskirose knygose išėjo: Medega S. Daukanto Biografijai (pirmutinės Amerikos lietuvių iliustruotos knygos), Medega mūsų tautiškai vaistininkevstei ir Lietuviszcai Trakiszkos studijos (abidvi Dr. J. Basanavičiaus) taip pat Rankvedis Senoviszkos Istorijos, paties leidėjo parašytos, (dėl kurių prisiėjo ginčytis su „Varpu“), Pajauta, Lizdeikos duktė (vertimas) ir Anima Vilis, M. Radzevičiūtės, Jono Montvilo vertimas, taipogi Lietuviszkas Albumas, paveikslėlių rinkinys, Dr. J. Basanavičiaus Lietuviszkos Pasakos, P. Nerio Popaleriszkas Rankvedis Fizikos (su iliustracijomis), Lietuviszki Dainiai XIX amžiaus pradžios, Rankvedis Senoviszkos Istorijos, kn. II ir Trakieczyų Dzukų dainos.

*) Dėlko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė.

Savo sądarbininkavime „Dirvoje“ metu Dr. J. Basanavičius mėgino pakeisti to laikraščio atitrašą, bent savo leidiniam. Jo laiškas buvo paskelbti 1923 ir 4-tu metu „Zvaigždėje“. Cia pakartosiu vieno tų laiškų facsimile paskui „Aušros 40 metų sukaktuvių“ knygas:

Varnijė, 24 rugpjūtį 1900

Miliumas Kunuzgelis! Tavo raš-
tas. Su žinia apie daktarystę
mano albumo kadan žinaiš tu-
gras, o pėm kelion dionis
apdovanojau „pale albumo“
Oj. Tavo lėli, Sirdingai atai
dekingas už tū praankavimą
Tūk gauti man dirdiai, kad
T lėlije na patalymasi pla-
tografijim, nuimtu per stovė
Doffin iz T. lėli bei Dr. Saarve
o, apie kurias az busa stov-
tu! Tavo Klauson, ar jai
Taviept atsims tu, ar ne, o
kadangi ant klausimo ne-
tąja atsilypta, az jūm T. a-

misteri, or via igiunf, au.
Kas lank pamielodiny illu.
Arntoy boguras - ten tarpu,
uz puzestuy dwinjanting
dar nerovni bogos, negelin
Sovietkic i razrazytic vishal
iz gyzensimo man pasharan
jum 10 netun, melonay - ge-
resviam laktui vityny, rasi
i galeon tai athletic por-
du dancay i dangelin viso-
Mira pholographum vretun
etc. Kuz man teko, dangian
Se gyzantey, apsi lankytic,

Pasabah det II homo guli suri at
siti dz dukar jag systematis
kain Ingepu die r pieraz yfi
jotin lundu an galin, nej as
mijer. Solunaj, Kay kta
luth du daronij, apie
kuraj az Fan 13 Gasterne
bunans jantrij en - jani
Ardeshe daly seniaa,
dar srekertian adant
tapa perrazyt. r rati
Galaba lute perrazyt r
kotoj. Ozity r Ozkab. dai
noj, wjryelny to. atskyrer
je kmo gupz das jany iglora

stume ar tai, Dirvoje, kuris
jau tiek naudos sukite mūsų
literaturai! pastolenti. Tuo
sėmiamis kelis skaitikai lai. Cokki
efonde. Dirvos, ant amžino laiku
X begal jau felpia respic spita-
dalyj šviesoj lai mokito vėt
mūsų nuvargintam tenymen!
Su pagūda!
J. Basanavičius

Kun. Milukas citavęs tojo Basanavičiaus laiško facsi-
mile, „kad vaizdingiau parodžius jojo statrašą, koki norė-
jo anuomet ipiršti „Dirvai“, o kurio mes purtemės dau-
giausiai dėl to, kad nenorėjome pamesti įvesto visuose to
laiko mūsų laikraščiuose Obelaičio (Jablonskio) „stat-
rašo“. Šitokis „Dirvos“ leidėjo nusistatymas anuomet
Dr. J. Basanavičiui nepatikęs ir jis iš viso tik vieną šimtą
rusiškų rublių tepridėjęs savo knygų leidimo lėšoms
apmokėti.

Knygnešis Bielinis — „Baltasis Ereliš“ ir kun. A. Milukas Tilžėje 1902 m. „Išpažinties Istorija“, leidėjo **vorsta** iš anglų kalbos.

Iš šitų paskutinių knygų dedikacijos patiriame, kad jos išleistos kaip pomirtinis leidėjo mirusiam tėvui paminklas:

„Ant kapo savo gero Tėvulio a. a. Juozo Miluko, mirusio 3 d. lapkričio 1900 m. Seštakave, palaidoto ant Rudaminos kapinyno aukoju šį veikalą prašydamas skaitytojų sukalbėti už velionį „Sveika Marija“.

1901 m. „Dirvos“ N. 2-me buvo atspaudinti kun. A. Bortkevičiaus „Pamokslai apie Sakramentus“, kuriuos atskirose knygose išleido kun. A. Kaminskas. Tais pačiais

1900 metais „Dirvos“ leidėjas išleido knygas: H. Sienkievičiaus „Tvano“ du tomai, kun. A. Totoriaus „Pamokslus Gražių Žmonių“, kun. Ambraziejaus Pabriežos „Botaniką arba Taislių Augminių“, su autoriaus gyvenimo (1771—1849) aprašymu. Knygos dedikuotos Dr. Vinc. Kudirkai ir Dr. Petr. Matulaičiui, „žuvusiems už brangios tėvynės laisvę ir gerovę“, ir kun. Burbos „Prozaiškų Raštų“ I tomas, gi 1901 m. Burbos Prozaiškų raštų t. II, „Katalikų Bažnyčios Mokslas“ (antra laida),

1901 metais kun. A. Milukas išleido Senadoryje „Laiškus iš Kelionės po Palestną“, 96 psl. knygas su iliustracijomis. Knygos dedikuota: „Jo Exselencijai Seinų Vyskupui A. Baranauskui kaip ženklą giliausios guodonės ir pri pažinimo, (ši išleidimą dedikuoja išleidėjas).“ Jų autorių kun. A. Staniukyna bestudijuojanti Romoje ir Palestinoje šelpė kun. A. Milukas. Atsidėkodamas jis rašė laiškus, iš kurių sudaryta tos knygos.

Susilvienijimo L. Amerikoje lėšomis 1901 m. išėjo Senadoryje kun. Miluko parengta „Lietuviška Chrestomatija“ lengvu skaitymu ir eilių A. Jakšto, Maironio ir k. rinkinys 176 puslapių. Vietoje dedikacijos randame Maironio eilės:

Mainos rūbai margo svieto:
Silpnas kelias, tvirtas griūna;
Nebijokim vargo kieta,
Juk be jo galingi pūna.
Atsibus tėvynės sūnus,
Didžią praeigą atminę;
Pagimdys vargai galiūnus,
Ugnimi uždegs krūtinę.

* * *

„Dirvos“ N. 1. 1901 m. redakcijos apgarsinimuose skaitome: „Jog mūsų išleistos knygos priguli prie geresnųjų, apart laikraščių pagyrimo, paliudija ir tas faktas, jog iš 18 svarbesnių mūsų literatūros knygų, padovanojų (p) Paryžiaus parodos) etnografiškam knygynui Trocadero, keturios iš tų knygų buvo „Dirvos“ leidėjo išleistos, beje: 1) Lietuviškai Trakiškos Studijos, 2) Lietuviškos pasakos, 3) Trakiečių Dzūkų Dainos, 4) Lietuviškas Albumas“.

* * *

Brooklyne beklebonaudamas prie Karalienės Angelų bažnyčios, kurią užbaigė statyti 1900 metais, su prenumeratorių pagalba kun. A. Milukas išleido „Lietuviškojo Albumo“ antrąją ir trečiąją laidas, su trumpa mūsų tautinės sąmonės istorija nuo pabaigos XVIII šimtmečio anglų ir lietuvių kalbose.

1902 metais, klausydamas lekcijų Friburgo Universitete, globojo „Tėvynės Sargo“ ir „Žinyčios“ redakcijos reikalus, kuriuos tų metų pabaigoj, jam grįžus Amerikon, vedė friburgiečiai studentai (kun. A. Civiškas, Totoraitis, ir k.), o prieš Prūsų valdžią omė atsakomybę Bilviečių klebonas kun. Hinzmann.

Prieš grįžtant į Ameriką, kun. M. sutarė su „Tėv. Sargo“ ir „Žinyčios“ leidėjais (Andriui Dubinskiui tarpininkaujant) suvienyti 41 pastarąjį laikraštį su savo Amerikoje leidžiama „Dirva“, užvardinus naują laikraštį „Dirva—Žinynas“, kurisėjo iš Senandorio iki spaudos atgavimui. Didžiuma „Dirvos—Žinyno“ knygelių buvo siunčiama Lietuvon A. Dubinsko antrašu Suomijoje ir per Bajorus Kretingos vienuolyno kunigų kalinių nurodytais keliais.

„Dirvos—Žinyno“ svarbesni raštai: Jakšto „Lietuvių Balsas į jaunąją kartą didšponių, dvarponių ir bajorų“, Satrijos Raganos „Viktutė“, Dr. V. Pietario „Algimontas“ ir Dėdės Antanazo (kun. Pakalniškio) „Mokytoja“, Vaišganto „Sarašas geografiškų jų Lietuvos Vardų“ Dr. J. Basanavičiaus „Medega D-ro V. Pietario biografijai, D.D. (Dzidoriaus Dumbrės — kun. Bikino) „Didžiojo Jubilėjaus atbalsiai“, ir t.t.

* * *

„Dirvos—Zinyno“ išleistuvės deficitus (po 700—800 dol. metams) reikėjo užmokėti vienam kun. A. Milukui 1903 m. „Dirvos Zinyno“ N. 3-me „Atsakymuose“ „Dr. K. S.“ leidėjas sako: „Jūsų projektą iš dalies galima būtų išpildyti, jei finansinė pusė būtų aprūpinta. Dabar gi turėdamos uždengti žymų deficita iš savo aprubežiuoto kišeniaus (kun. M. tuomet vikaru tebuvo), apie didesnius iškašūsus nei pamislyti negaliu“. Toje pačioje „Dirvos Zinyno“, laidoje „atsakymuose“ „Maironiai“ leidėjas rašo: „Primenu ką pernai per Jurgį (kunigą paskiaus vyskupa Matulevičių Red.) žadėjai. Butinai reikia, kad nors per šias vakacijas turėtum liūoso laiko tam darbui atlikti. Prašyčiau dar, kad, įkvėsimui atėjus, ką naujo parengtum. Juk dar ne senatvė! In pabaigą rugpūčio tikrai lauksiu pažadėtų dalyku“.

1906 vieton „Dirvos—Zinyno“ išėjo vien „Dirva“ ir tas buvo jos paskutinis metas.

* * *

Sugrižęs iš Sveicarijos 1903 m. pabaigoje kun. M. nupirko nuo kun. V. Varnagirio „Zvaigždę“ ir ją pradėjo leisti 1904 m. iš Senandorio „Lietuvių Katalikų Spaudos Bendrijos — Lithuanian Catholic Publishing Company, Pennsylvanijos valstybėje įregistruotos akcininkų bendrovės vardu. „Zvaigždės“ spaustuvėje Senandoryje kun. A. Miluko lėšomis atepausta daugel Geručio (kun. Balvačo), veikalų: „Pamokalai be Kunigo“, „Išvakarės Gert Lemano Ežero“, „Kunigo Giminė“, „Paklydėliai“, „Susiskaldėliai“, „Jonukas Karklynas eina Lietuvos

pažintų, ir t.t. taip pat Maironio „Znad Biruty“, Vyskupo Valančiaus „Pradžia ir išsiplėtimas Kataliku Tikėjimo“, kun. A. Kaupo „Karvojaus Laiškai“, „Patrimpo Laiškai“ ir t.t.

1906 metais, kun. Milukas daug pasidarbavo prie įkūrimo Amerikos Lietuvių Katalikų Federacijos.

1909 metais, perkėlus „Zvaigždę“ Philadelphijon, kun. M. išleido savo paties „Skaitymus iš Sventųjų Gyvenimų kiekvienai metų dienai su paveikslais“ keturiuose tomuose, paskaus Jūlės Pranaičiūtės „Iš kelionės po Europą ir Aziją“, kun. A. Jusaičio „Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu“ ir daugel kitų.

* * *

Maspethe klebonaudamas, didžiamjam karui iškilus, kun. Milukas, sudaręs artimesnį kontaktą su kelių žymesnių laikraščių redaktoriais (New York Herald, Literary Digest), daug rašė anglų kalboje apie Lietuvą ir lietuvius.

Amerikai dar neįsikišus karan, kun. Milukas, apygardos lietuvių kunigų padedamąs (J. Šeštoko, A. Kodžio, E. Budrevičiaus ir k.) sukūrė iš žymesnių dvasiškių (kardinolo Farley, vyskupu (dabar kardinolų) Mundeleino, Dougherty) ir k. bei žymesnių pasaulinių asmenų (kelių N. Y. Augščiausio Teismo Teisėjų ir svarbesnių finansierių) taip vadinamą American Relief for Lithuanian War Sufferers — Amerikiečių Pašelpą Lietuviams nuo Karo Nukentėjusiems. New Yorko kardinolas Farley tos organizacijos garbės pirmininkas pirmas savo vyskupijoje paskėlbė rinkliavą bažnyčiose lietuviams sušelpiti, išleisdamas pilną sąjausmo lietuviams aplinkraštį.

1916 metų vasarą tos organizacijos atstovams (kūnigams Antanui Milukui ir M. Pankui) buvo išrūpinta pirmoji audijencija Washington'o Baltamjame Name, kur buvo tartasi su prezidentu apie nuskyrimą Jungtinėse Valstybėse lietuvių dienos. Prezidentas Wilson rašė k u n. M i l u k u i B i r ž e l i o d. 10, 1916 sekamai:

The White House
Washington

June 10, 1916

My Dear Mr. Milukas:

I looked up the matter you mentioned to me about the issuance of proclamations for Polish and Jewish relief from my office and find that such proclamations were issued, as you stated, but both in pursuance of special resolutions by the Senate requesting that I set a day aside for those purposes. I have in no case felt at liberty to issue such a proclamation on my own initiative: that is the reason that my recollection in that matter was so clear.

I am none the less sincerely sorry that I cannot comply with a request to which my heart accedes.

Cordially and sincerely yours,

Woodrow Wilson

Rev. A. Milukas, Secretary,
American Relief Fund

For Lithuanian War Sufferers,
Maspeth Long Island, New York.

* * *

Gavus nuo Jungtinių Valstybių prezidento ir ant rašto užtikrinimą, kad jis sąjaučias Lietuvos nuskriaus-

tiems žmonėms, Amerikos lietuviai ypač Pennsylvanijos ir Chicagos apygardu subruzdavo klabinėti šalies Kongreso narius, kurie greit užganėdino Amerikos lietuvius, 21 d. Liepos užgirdami pašalpa nuo Karo Nukentėjusiems Lietuvoje. Prezidentas Wilson tuojaus išleido sekančią proklamaciją:

Prezidento Proklamacija.

Kadangi aš apturėjau nuo Jungtinių Valstybių Atstovų Buto rezoliucija, perleista 21 d. liepos, 1916, skaitomą sekančią:

Kadangi įvairiose šalyse dabar išipainiojusiose i karą, lietuvių randasi keli milijonai, kurių didesnė dalis neturi maisto, pastogės ir drapanu ir

Kadangi milijonai jų liko išvyti iš namų be persergėjimo, neturėdami progos apsirūpinti gyvenimo reikavimaie, kentė, badą, ligas ir neapsakomas kančias; ir

Kadangi Jungtinių Valstybių gyventojai su gailėsčiu dasizinojo apie milijonų žmonių padėjimą ir gausiai atsiliepėdavo i pagalbos šauksmą, kuomet jiems tokia proga pasitaikydavo;

Todėl lai bus

„N u t a r t a, kad akyvaizdoje šitos nelaimės, skurdo ir vargo, kurį tie keturi milijonai lietuvių turi kęsti, nužemintai prašome Jungtinių Valstybių prezidento, kad paskirtą dieną, kurioje šios šalies gyventojai galėtu išreikšti savo sąjauimą, prisidėdami su aukomis i fondą, i kurį dabar yra renkami pinigai nukentėjusiems lietuviams šioje karėje.

Ir, kadangi aš esu tikras, kad Jungtinių Valstybių gyventojai ateis i pagalbą nukentėjusiems žmonėms nuo karės, bado ir ligų;

Todėl dabar aš, Woodrow Wilson, Jungtinių Valstybių prezidentas, sulig Atstovų Buto prašymo, paskiriu ir apie elbiu Seredą, 1 d. lapkričio 1916, kaip dieną, kurio-

je Jungtinių Valstybių gyventojai galės prisidėti su tokiomis aukomis, kokiomis jie jausis gali prisidėti prie gelbėjimo nelaimingųjų Lietuvos žmonių.

„Aukos galima siųsti Amerikos Raudonajam Kryžiui, Washington, D. C., kurs rūpinsis, kad aukos priderančiai būtų išdalintos.

„Akyvaizdoje šito, aš prie to savo ranką pridėjau ir užreiškiau, kad šis prašymas būtų Jungtinių Valstybių šyme užtvirtintas.

„Atlikta Washingtono mieste šitą trisdešimts pirmą dieną rugpjūčio. tūkstantis devyni šimtai šešioliktuose mūsų Viepaties metuose ir šimtas keturios dešimtys pirmuose nuo Suvienytų Valstijų neprigulmybės metuose.”

Pasirašo —

Woodrow Wilson.

* * *

Apie politinį kun. Miluko nusistatymą Didžiojo Karo metu galima spręsti iš rezoliucijų išneštų įvairiuose mitinguose New Yorko, New Jersey, Penssylvanijos ir Naujos Anglijos Valstybėse:

1914 m. „Zvaigžės“ N. 50-me tilpo Maspeth'o parapijos rezoliucijos:

„Mes trokštame“ skelbia vietos lietuviai, „kad palnuosotos iš po trijų ponų (vokiečių, lenkų ir rusų) Lietuvos žemės sudarytų vieną politiška kūną, kuris valdytųsi teisių kodeksu, kuriuo būtų Lietuviškas Statutas ir konstitucija paremta ant katalikiškos religijos, mūsų visuomenės religijos.

Išreiškiame norą, kad mūsų žinovai pasirūpintų išleisti Lietuvišką Statutą, mūsų prigimtoje kalboje.

Kad sujungtos Lietuvos žemės sykiu su Latvija suda-

rytų vieną federatyvišką Lietuviškai — Latvišką valstybę, kurios pajūris apimtų Karaliaučių — Ryga.

Kad Lietuvos piliečiai turėtų visuotinio lygaus balsavimo teises ant pavyzdžio Jung. Valstybių”.

Gi 1915 m. „Zvaigždės” N. 37 skelbia Easton, Pa. lietuvių troškimus, po kun. Miluko kalbos. Easton'o lietuviai reikalauja,

„kad po kare i įvykstančioje tautų konferencijoje būtų pripažinta ir Lietuvos neprigulmybė. Lietuviškai-latviška valstybė turės apimti Karaliaučiaus ir Gumbinės provincijas, buvusias po vokiečių valdžia, teipgi Suvalkų, Kauno, Vilniaus, Gardino gubernija, taipgi visas latvių Kuršo ir kitur žemes su pamariu nuo Karaliaučiaus iki Rygos. Ta valstybė turės būti konstitucijinė. Konstitucijos tų žemių turi ir pasiremti ant katalikų tikėjimo, gvarantuojant pilniausią tikybos ir kalbos laisvę. Oficialės tose žemėse kalbos trys privalo būti — lietuviška, latviška ir vokiška. Ta Lietuvių Latvių valstybė turėtų būti neutralė valstybė ir anos neutralitetą privalo gvarantuoti visos Europos šalys. Tokioje neutralėje ir laisvoje šalyje gyveną lietuviai, latviai ir kaip kur tarp jų išimaisę vokiečiai privalo laikyti už lygius susiedus teip teutonius vakaruose, teip slavus (rusus ir lenkus) rytuose ir pietuose. Tokia neutralė valstybė tarp Rusijos slavų ir Vokietijos teutonų žemių bus geriausiu terpu anų barjieru, prašalinančiu vieną iš didžiausių militarizmo raison d'etre'ų. Toji šalis valdytis teisių kodeksu, paremtu ant Lietuviškos statuto, patobulinto ir pritaikinto prie mūsų gadynės. Toje Lietuvių Latvių šalyje visi piliečiai ir pilietės, išpildę savo pareigas, turėsia lygias teises visuomeniškame balsavime....”

Po didžiam karui, su New York'o apygardos kunigais sudaręs Lietuvių Tiesos Draugiją (Lithuanian Catholic Truth Society), kun. Milukas išvertė kun. A. Jusaičio Lietuvos istoriją anglų kalbon, ir šios draugijos vardu paskleidė kelis tūkstančius tos knygos egzempliorių Amerikos didikų ir visų pasaulio šalių diplomatų eilėse.

Jungtinių Valstybių Prezidentui Wilsonui ir jo adjutantams Versailles Taikos darytų važiuojant, buvo įteikta keli tu knygų egzemplioriai laive. Prezidentas Wilson atrašė kun. Milukui pasinaudosiąs tomis knygomis. Štai Wilsono laiškas iš kelionės rašytas:

The President
of the United States
of America

U. S. S. George Washington,
9 December 1918.

May dear Mr. Milukas:

I am sincerely obliged to you for your courtesy in sending me a copy of the „History of the Lithuanian Nation and its Present Aspiration“. I am sure the volume will be of real service.

Cordially and sincerely yours,

Woodrow Wilson

Rev. A. M. Milukas,

94 Hull Avenue, Maspeth, L. I.

Versailles Taikai prasitęsus, kada Amerikos tūlų redaktorių nurodymu buvo reikalas plačiaus nušviest

lietuvių—lenkų santikius ir atremti lenkų francūzų politikos argumentus, buvo išleista kun. M. ir kun. A. Jusaičio lėšomis padidinta viršminėtų knygu „History of the Lithuanian Nation“ laida, ir vėl apie trys tūkstančiai egzempliorių paleista į visas pasaulio šalis žymesniems diplomatomams, taippat grįžtančiam Prancijon prez. Wilsonui Versaille'o taikos derybų baigtų. Stai prezidento Wilsono anuometinio sekretoriaus pripažinimas, kad tos knygos neprapuolę:

Office of the President of the United States. U. S. S. George Washington, 5th March, 1919. My dear Sir: Allow me to acknowledge the receipt of your letter of March 4th, with enclosure, and to say that I shall bring it to the attention of the President. Mr. A. M. Milukas, 84 Hull Ave., Maspeth, New York City.

* * *

1921 metais, kada lenkai pradėjo Vilniuje kuožiau-riausią kovą prieš lietuvius, ypač besimokiniančią lietuvių jaunuomenę, kun. Milukas suorganizavo naują organizaciją — Pašalpaž Maziems Vilniaus Kankiniams — Relief for the little Martyrs of Vilna, kurios organizacijos priešakvėn pakvietė buvusį Jungtinių Valstybių prezidentą Wilsoną ir ano žmoną. Šitosios organizacijos vardu paleista daug visokių pranešimų apie lenkų sauvalia-vimus. Tų skelbimų atgarsis atsiliepė net ir Prancijoje. Stai p. Wilsono sekretoriaus laiškas kun. Milukui:

Washington, D. C.

2340 S Street N W

3d January 1922

Dear sir:

Mr. and Mrs. Woodrow Wilson direct me to say that they are entirely willing to have you use their names

as members of the Committee referred to in your letter of December 30th, 1921, to Mr. Wilson,

Cordially yours,

John Randolph Bolling,
Secretary.

Rev. A. M. Milukas, Secty.,
Relief for the Little Martyrs of Vilna,
Maspeth, Y. N.

Iš daugelio masinių mitingų geriausiai pavvyko ir labiausiai Amerikos laikraštijos atyda atkreipė 1921 metų 13-sios lapkričio dienos mitingas, laikytas Cooper Union svetainėje New Yorke. Sitame mitinge Kongresmanas Chandler vardan Jungtinių Valstybių susipratusios visuomenės pasmerkė lenkų savivaliavimus Vilniuje. Pasak mitingo vedėjo Vilnius šimtus buvęs prieglauda nusikriaustiems, ugdytojas gražiausios kultūros ir tolerantijos, pirmą kartą buvo suteptas, kada „Zeligovskio ginkluoti tarnai, uždare mokyklas, maltretavo, daužė lietuvius moksleivius“. Mitingo nutarimuose, po kuriais pasirašė vedėjas kun. Milukas ir sekretorius S. Vitaitis, tarp kitko reikalauta, kad Jungtinių Valstybių valdžia sulaukytų visokią finansinę pašalpą Lenkijai, darančiai tokius ekscesus.

Lenkams ir prancūzams, režimai, labai nemalonus buvę tie plačiai išgarsinti griežto protesto žodžiai, (visi didieji New Yorke laikraščiai plačiai apie tai rašė), ir ateinančių metų rinkimuose į Kongresą lenkų — prancūzų ir jų bičiulių pasistengta pasekmingai boikotuoti p. Chendlerio kandidatūrą.

Iš kun. Miluko klebonijos po atngalviu „Lithuanian Conference, 94 Hull Ave., Maspeth, L. I.“ išsiuntinėta tūkstančiai pranešimų Jung. Valstybių prez. Hardingui, Senato bei Kongreso nariams ir žymesniems Amerikos laikraščiams. Esą „lenkų ekscesai Vilniuje sujungė

visas lietuvių partijas ir viso pasaulio lietuvių širdyse sukėlė kerštą prieš skriaudikus lenkus ir pasiryžimą panaudoti visokias legales priemones, kad tokie žiaurumai nepasikartotų". Daugelis anglų dienraščių pažymėjo, kad vyriausiais kalbėtojais mitinge buvę visi vietos ir apygardos lietuvių laikraščių redaktoriai (Vienybės L. — Sirvydas, Tėvynės — E. Vitaitis, Garso — L. Simutis, Zvaigždės — kun. A. Milukas).

* * *

(Savaitraštis „Zvaigždė“ nuo 1903 m. eįes Senandoryje paskui nuo 1909 m. Philadelphion perkeltas, leidžiamas kun. A. Miluko su bendraleidėja ir redaktore p-le J. Pranaičiūte 1922 m. paverstas mėnesiniu, o paskiaus bertaininiu žurnalu ir dabar tebeeina.

Svarbesni kun. A. Miluko veikalai, siame laikotarpyje išleisti, tai „Aušros keturiasdešimts metų sukaktuvės“ knygos, išėjusios 1923 metų pabaigoje ir „Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvėse“. Šis paskutinis veikalas išėjo dviejose laidose. Pirmoje paskubintoje laidoje apie Amerikos lietuvių organizuotę mažai teminėta, antroje gi laidoje apie Amerikos lietuvių išeivių veikimą tilpę apie pusketvirto šimto puslapių (418—750). Kitose knygose—„Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesionalai ir Kronika“ (dviejuose tomuose) tos Amerikiečių organizuotės ir kultūros darbas aprašytas nuo 1869 iki 1893 metų pabaigos. „Amerikos Lietuvių Kronikos“ pirmamjame tome irgi aprašytas tas Siaurinės Amerikos lietuvių emigrantų kultūrinis darbas iki 1893 m. pabaigos. Red.)

* * *

Savo paskaitoje 1915 metų Lietuvių Katalikų Federacijoje (Brooklynė), užvardintoje „Dėlko mūsų katal

kiškoji spauda silpnutė", kun. Milukas daug karčios teisybės pasakė anų metų lietuviškai visuomenei. Paminėjęs visus žymesnius lietuvių knygų ir laikraščių leidėjus, taip pat išvardinęs visą trečdalį Amerikos lietuvių kunigų, gausiai aukojusių spaudos paskleidimui, plačiai kalba apie įvairius lietuviškų leidėjų priešus, iš ignorantijos, pavydumo ir kitokių kokių žemų geidulių dėlei kliudančius aniems kultūros darba. Bet svarbiausiu, esą, kliūtis gerai spaudai prasiplatinti tai lietuvių visuomenės atkaklumas, užsikirtimas nepadėti gėriems lietuviškų raštų leidėjams.

„Nenorime", girdi, „kad, sakykime mūsų krautuvininkai, saliuoninkai, kunigai, mokytojai, vargonininkai ar žakristijonai eitu ubagauti sau pragyvenimą iš kitų žmonių. Kodėl gi mūsų spaudos darbininkai, redaktoriai, leidėjai ir visokie anų pagelbininkai turi būti aršiausiais varijais. Pasakykit man, kuri lietuvių redakcija ar išleistuvė gali užsilaikyti iš savo darbo? Ar ne turi ieškoti kitokių užsiėmimų kitokiose darbo sferose?" Uždarbiauja esą „lietuvių leidėjai steigdami bankas (ir bankrutėdami dėlei savo nepatvrimo), pardavinėdami laivakortes, žemes, namus (real estate), ieškodami pelningų apgarsinimų pas svetimtaučius arba (kaip daro kunigai leidėjai) savo uždirtbus parapijų valdyme pinigų suaukojami laikraščiai palaikyti... „Aš pats išleidau spaudos reikalams per 30.000 dolerių", sakė kun. Milukas tais 1915 metais.

Dabar, minavojant kun. Miluko keturiasdešimties metų literatinio darbo sukaktuves, teisybė reikalauja

pažymėti, kad jo atsidėjusis pasiaukojimas lietuvių švietimo reikalams ir paskiaus Lietuvos vardo išgarsinimui bei jos nepriklausomybės iškariavimui ir pripažinimui ir kitą porą dešimčių tūkstančių dolerių kainavęs.

Cia irgi negaliu užtylėti, juog visus savo darbus Lietuvos labai dirbdamas kun. Milukas saugojosi būti apmokamu patriotu. Lietuvos vardui išgarsinti nesigailėjo lėšų, aukojo paskutinį skatiką ir nuo kitų veikėjų to paties reikalavo. Ypač nekentė jis vietos (amerikiečių) ar iš Lietuvos atvykusių aukų rinkėjų, kurie aukotoju duosnumui padidinti kalbėjo apie Lietuvos žmonių vargus, o surinktas aukas pakreipdavo partijoms ar net asmenims šelpti. In Lietuvos partijų veikimą amerikiečiai tegali įeiti vien Lietuvoje apsigyvenę, sulyg kun. Miluko nuomone.

* * *

Baigdama pakartosiu, ką rašiau „Aušros 40 metų Sukaktuvių“ knygoje straipsnyje „Amerikos Lietuvių leidėjai“:

„Šių (1923) metų „Zvaigždės“ NN. 1 ir 9-me tilpo mano „Medžiaga Amerikos Lietuvių Bibliografijai“. Suvirš šimto ten išvardintų knygų yra išleistos kun. Miluko pastangomis. „Garso Am. L.“, „Dirvos“ ir „Zvaigždės“ spaustuvėse išleisti raštai padarę 100.000 dol. išlaidų. Tą visą sumą kun. Milukui reikėjo suubagauti, „lendant į akis“ geriems žmonėms...

Man atvykus Amerikon, „Zvaigždės“ reikalus vestu teko patirti, jog reta Amerikos lietuvių parapija ar katalikų organizacija nepasinaudojo kun. Miluko duosnumu. Jis skleidė savo knygas tarp lietuvių Amerikoje, ir Lietuvoje suvis dyka arba žemiausiomis kainomis — tik

už penktąjį skatiką. Taip, Lietuvoje „Birutės“ knygy-
nas iščiulpė įsteigėjui (kun. Milukui) keletą tūkstančių,
nedavęs pelno nei už dvylekį. Seinų „Saltinio“ ir Vil-
niaus knygynei po šiai dien kalti tūkstančius dolerių
už knygas „Zvaigždės“ leidėjui. Nevien atlyginimo,
bet nei sąskaitų nesulaukta nuo kitų. Nebegalint susi-
kalbėti laiškais su mūs biznieriiais tėvynėje, buvo nu-
siūsti įgaliotiniai keliais atvejais prieš karą primint jiems
skola. Vienur tie įgaliotiniai patikta su pajuoka, — kad
būk kokių tai keistenybių tas kunigas Milukas prasima-
nęs, nes ar girdėta, kad pinigai reiktų siusti į Ameri-
ka!... Kitur skolingą knygyno savininkai teisinosi nie-
ko nebežiną tuo klausimu, nes ne jie knygas priėmę, tik
toki tai ponai, nuo kurių visą knygyną jie nupirkę. Iš-
vardintų gi ponų nebuvo galima nei su devyniais vėjais
sugaudyti. Praėjusią vasarą viešėdama Lietuvoje mačiau
keliuose Kauno knygynuose „Zvaigždės“ knygų. Už-
eidama mėginau teirautis, iš kur tos knygos yra gau-
tos, bet nieko nepatyrčiau — jie patys nežina...

Ne geriau elgdavosi ir Amerikoje kaikurie „katalikiš-
kų knygu“ pirkikai. Gavę už penktą tik dalį kainos
šimtus dolerių vertės knygu jie netik, kad neatsilygin-
davo per keletą metų, bet nesiteikdavo nei atsakyti — į pa-
kartotinai siunčiamas jiems sąskaitas... Vienam lietuvių
susirinkime tūlas jaunovas, turtingas klebonas, — norė-
damas parsigirti daug pirkęs Lietuvos Laisvės bonų, mė-
gino kun. Miluką pašiepti, kad šis būk menkas patriotas
esąs, mažai bonų pirkęs... Priekaišto netiklumas taip
buvo ne vietoje, kad net tuometinis Lietuvos Atstovas
Amerikoje, p. J. Vileišis pajuto reikalą užtarti, kad kun.
Milukas pakaktinai šelpęs Lietuvą. Jei jis mažiau pirko

bonų, negu klebonas NN. tai tik dėl savo neturto — taip paaiškino p. Vileišis.

Kad aš būčiau buvusi tame susirinkime, vargiai būčiau iškentus nepatėmijus jaunyvam (su daug bonų) geradėjui, kad jam daug geriau pritiktų atsilyginti už savo sesutę, kuri kartu su kitom keliom mūs merginom buvo kun. Miuko iniciatyva ir lėšomis ruošiamą Sveicarijoj pirmąjį lietuvių (dabar kazimie riečių) vienuolyną. Važinėdama po Sveicariją pirm atkeliaudama Amerikon, sužinojau iš tų jau lietuvių lūpu, kad aš jų visų edukaciją ir užlaikymą Schwyz'o Theresianum'e mokėdavęs kun. Milukas.

Apskritai mūsų visuomenėje yra išsiskaldęsi negera liga: — užuomaršis, ypač skolų. Juo turtingesnis skolinikas, tuo užuomaršesnis. Atsimenu, kaip pirmais metais man būnant Amerikoje, kada „Zvaigždė“ buvo leidžiama Lietuvių Katalikų Spaudos bendrovės, savo kas mėnesiniuose susirinkimuose „Zvaigždės“ redakcijoje akcininkai pusėtinai šokindavo spaustuvės vedėją ir atsakomąjį redaktorių, — kodėl tiek maža buvę įeigų. Kiti reikalautė reikalavo sumažinti spaustuvės darbininkams algas. Tik ačiū kun. Miluko atkaklumui, taip gi a. a. kun. Abromaičio, Shenandoah'rio klebono, protestams algos mums palikdavę nenukapotos.

Kuomet gi prirėkdavo išgauti skolą — kelių metų skolą už tą pačią „Zvaigždę“, už knygas ir kokius nors spaudos darbelius iš tų jau turtingų bendrų akcininkų, tai būdavo tikras vargas spaustuvės knygų vedėjams. In laiškų neatsilieps. Nuvažiuosį iškolektuoti — nerasi namieje. Lauki, apsistojęs viešbutyje, laimingos progos atrasti skolininką namieje. Ir neretai būdavo, kad iki išgauni keletą dolerių, prisieidavo išleisti dvigubai tiek.

Tokiose sunkiose aplinkybėse kun. Milukas „bizniavojo“ savo leidžiamomis knygomis. Girdėjau tūlą mūsų patriota (NB lietuvių su lenkais unijos šalininką) išsitarus kokioje tai apšvietos įstaigoje Kaune, bene „Aušros“ paminėjimo vakarą, būk kun. Miluko patriotizmas esąs pamuštas grynu bizniu. Aš gi stovėdama arčiausia to peikiamo patriotizmo „bizniško pamušalo“ patarčiau netik „unijistams“, bet visiems mūsų tėviniškams panašiais „bizniais“ patarnauti Lietuvai“.

* . *

1923 metais aplankius kun. A. Miluko motinėlą sekamai kalbėjau jai apie jos sūnaus darbuotę. (Žiūr. „Viešnagė Seštokuose“ psl. 60—61).

„Kiek patarnavo tėvynei nuo savo iškeliavimo Amerikon, iki rusai lietuviams sugražino spaudos laisvę ir po to — bereikalinga šičia minėti. Mūs žmonės, kurie skaito laikraščius ir daugybę kunigo Miluko išleistų knygų bei raštų — vyriausia jo paties lėšomis — gerai supranta ir tinkamai įvertina jojo tą didelį ir sunkų triūsą savo žmonių naudai. Bet jis čia nesustoja.

Karo metu jis dar platesnę dirvą aprėpė tėvyniškai veikmei.

Jis ruošė nukentėjusiems dėl karo lietuviams pagalbas. Jis stengėsi įtakingų Amerikos valdininkų, išymiausių spaudos atstovų omenyse įbriežti palankumo, simpatijų lietuvių tautiniai valstybiniai reikalams. Vienur atsiliėpimais raštų, kitur save gyvu žodžiu, nenuilstamai kalė į svetimų galiūnų ne per jauslias lietuvių balsui ausis, mūsų nepriklausomybės teisėtumo nuovoką. Kur sau i žodžiai nestrigo, tenais pavartojo sukalbėseną priemonę:

jau tai pasikvietęs anglų žymius redaktorius, ar koki didiką namieje pavilgė; jau tai pasigavęs stambesnę politikos žuvį nusivesdavo viešbutin ir tenais brangiai pavaišindavo. Visur tada jo buvo pilna — didžiajame New Yorke ir pačiame Washingtone — Jungtinių Valstybių sostinėje!

Kun. Miluko klebonija — Maspeth'e, New Yorko mieste — karo metu virto lyg kokia politinė kanceliarija. Jo parapijos jaunimo nevienas nespėdavo spausdinti rašomąja mašinėle jo atsišaukimus ir laiškus į diplomatišnius asmenis Amerikoje ir kitose šalyse.

Bet nekitaip buvo ir Philadelphioje mūsų „Zvaigždės“ spaustuvėje. Negana ką savo darbus vos teatlikdavome, o čia dar kunigas Milukas savo politinių lapelių gausiai patiekdavo”.

* * *

Apie organizatyvų kun. Miluko veikimą liūdija jo sukurtos dvi parapijos Pensylvanijoje — Girardville ir Gilberton (Maizeville), jo įkurta šv. Jurgio parapijos mokykla Philadelphioje, tępgi dar 1900 jo uolus pasidarbavimas, baigiant statyti Karalienės Angelų bažnyčią Brooklyne. Maspethe 16 metų klebonaudamas jis nemažai vargo panešė, atstatydamas dukart sudegusią Viešpaties Atsimainymo bažnyčią.

KUNIGO MILUKO LEIDINIŲ SARASAS.

1. Atsiszaukimas į Lietuvius Lauryno Ivinsko Europiskai — Amerikiskai Lietuviskos Draugystės. Spaus-tuvėje Juozo Paukščio, Plymouth, Pa., 1894.
2. Atsiszaukimas į Brolius Lietuvius Lauryno Ivins-kio Liet. Amer. Europ. Draugystės, Plymouth, Pa. Spaus-tuvėje Juozo Paukščio, 1894 m. (II Atsišaukimas).
3. Rinkimas Vaito. Vaizdelis lietuvių gyvenimo. Shenandoah, 1897.
4. Padėjimas Lietuvių Tautos Rusų Vieszpatystėje. Grafo Lelivos sociologiskas paiszinis. Vertė kun. A. Kaupas. Išleista kaštais kun. Miluko, Shenandoah, 1897.
5. Kn. II, Lietuviškas Kningynas. N. 4-10. „Viltis Mūsų Mokslas, Tikyba Sventa“. Katalikų Bažnyčia ir Mokslas, prof. J. A. Zahmo lekcija. Vertė kun. A. Milu-ka. In Amerika. Laiškai pas S. Daukanta, 1897. She-nandoah, Pa.
6. Devoniszkių Kryžius, Shenandoah, 1897 m.
7. Jonas isz Kempės ir Szilka. Sutaisė K. Bukavietis, Shenandoah, Pa. 1897.
8. Kristijono Donefaiczio Raszta. Iszleista A. Bur-bos ir A. M. Miluko, 1897. Shenandoah, Pa.
9. Zentas del Parodos. Komediija I akte J. Blizinskis, vertė Selimas (kun. A. Kaupas) Shenandoah, Pa., 1897.
10. „Maldu Vainikėlis, (pirmutinė lietuvių maldaknygė Amerikoje spaudinta), Shenandoah, Pa., 1897 m.
11. „Sudna Diena“. E. Youngo (L. Ivinskio verti-mas). Shenandoah, 1897.

12. Tetervinama Burkuojant ir t.t. Radzevičiūtės vertimas (Selimo). Shenandoah, 1897.
13. Baltas Karžygis. Versta iš Mickaus. Shenandoah, Pa., 1897 m.
14. Duonos Jieszkotojai. H. Sienkewicziaus. (V. Stagaro vertimas), Shenandoah, 1897.
15. Du Broliu. Vertė A. J. J. K. Shenandoah 1897.
16. Paskutinės Miszios. (Vertimas), Shenandoah, 1897.
17. Lietuvizskos Kanklės, Shenandoah, 1897.
18. Byrutos Kalnas, Shenandoah, 1897.
19. Nesipriesziak (komedija), Selimo (kun. Kaupo vertimas). 1897 m.
20. Naktys. E. Youngo, (L. Ivinskio vertimas). Shenandoah. 1898.
21. Medega S. Daukanto bijografijai Shenandoah, Pa., 1898. (Pirmutinės iliustruotos Amerikos lietuvių knygos).
22. Medega mūsų tautiszkai vaistininkystei, Dr. J. Basanavicziaus (su 2 autoriaus paveikslais), Shenandoah, Pa., 1898 m.
23. Lietuvizskas Albumas. — (Raštininkų, kankinių ir garsesnių vietų 45 fotografijos). Shenandoah, 1898.
24. Lietuvizskai — Trakiszkos Studijos, Dr. J. Basanavicziaus. Shenandoah, 1898.
25. Rankvedis Senovizskos Istorijos, kn. I, Rytų Szalys, pagal Gazeau, Fisherį ir kitus. Parengė ir atspaudino kun. A. Milukas, Shenandoah, Pa., 1898 m.
26. Pajauta, Lizdeikos duktė arba Lietuva XIV šimtymetyje, kn. I (iš „Dirvos“).
27. Anima Vilis — M. Radzevičiūtės (vertė J. Montvila). Shenandoah, 1898.

— 28. Lietuviški Dainiai, pradžios XIX amžiaus (1898), Shenandoah, Pa.

29. Lietuviškos Pasakos, Dr. J. Basanavičiaus surinktos, Shenandoah, Pa., 1899 m.

30. Populiariškas Rankvedis Fyzikos. Parašė P. Neris. 1899, Shenandoah, Pa., 1899.

31. Rankvedis Senoviszkos Istorijos. kn. II, Graikija — pagal Fisherį ir tt. Kun. A. Milukas Shenandoah, 1899.

32. Trakiečių Dzūkų Dainos, užrašytos J. Simta-kojo Merkynės parapijoje. Shenandoah, Pa., 1899.

33. Kun. Ambr. Pabriežos Botanika arba Taislius Auguminis. Kun. Amb. Pabriežos, Shenandoah, 1900.

34. Tvanas, Henryko Sienkiewicziaus. Versta iš lenkiško. Kaštais kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1900 m.

35. Tvanas, Henryko Sienkiewicziaus, tomas II. Shenandoah, Pa., 1900 m.

— 36. Pamokslai Gražių Zmonių, kun. A. Totoriaus. kaštu A. Miluko ir Vytauto. Shenandoah, Pa., 1900 m.

37. Valdimierius. Apysaka pagal kun. Smidą išvertė kun. A. Milukas. Shenandoah, Pa. 1900 m.

38. Lietuviškas Albumas, laida I, Istoriškos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengtas ir išleistas kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa. 1900.

— 39. Laiškai iš Kelionės po Palestina. Kaštu kun. Antano Miluko Shenandoah, Pa., 1901. (kun. N. Staniukynas autorius).

40. Išpažinties Istorija. Kun. A. Guillois, liet. išguldė kun. A. Milukas, Shenandoah, 1901.

— 41. Katalikų Bažnyčia ir Mokslas. Prof. J. A. Zahmo lekcija Natre Dame Universitete. Iš angliško vertė kun.

Antanas Milukas. Antras išleidimas, Shenandoah, Pa. 1901 m.

42. Lietuviška Chrestomatija. Parengė kun. Antanas Milukas. Išleita kaštais „Susivienijimo Lietuvių Amerikoje“ 1901. Shenandoah, Pa.

43. Kun. A. Burbos Prozaiški Raštai. Naujas perspaudinimas kaštu kun. A. M. Miluko, Shenandoah, Pa., 1901 m.

44. Kunigo. A. Burbos Prozaiški Raštai, tomas II. Naujas perspaudinimas, 1901, Shenandoah, Pa.,

45. Giesmies Swietiszkas ir Szwintas sudietas par kunigą Untana Drasowska. Perspaudinimas pagal išdavimą „Wilniuy Drukarniuy kunigu misionoriu 1814“. Kaštu kun. A. Miluko, Shenandoah, Pa., 1902.

46. Satrijos Ragana, Viktutė. (Novelia) iš „Dirvos Zinyno“, Shenandoah, Pa., 1903 m., kaštu kun. A. M. Miluko.

47. Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. (Geruti*). Shenandoah, Pa. 1904 m.

48. Mokytoja. Apysaka. Parašė Dėdė Atanazas. (Atspauda iš „Dirvos Zinyno“ N. I ir II, 1904 metu). Shenandoah, Pa., 1904 m.

49. Socializmo Silpnos Pusės Antanas K—as. Kaštai kun. A. Miluko, Shenandoah, Pa, 1904 m.

50. Algimantas arba Lietuviai XIII šimtmeteje. Istoriska apysaka. Parašė Dr. V. Pietaris. Tomas I. Shenandoah, Pa., 1904 m.

51. Algimantas ir t. 2 tomas, Shenandoah, 1904.

52. Algimantas ir t. 3 tomas, Shenandoah, 1905.

53. Algimantas ir t. 4 tomas, Shenandoah, 1905.

54. Bajoro Vuošvis. Aysaka iš lietuvių gyvenimo.

Kun. Miluko išleidimas. Parašė Jonas Kmitas, Shenandoah, Pa., 1905.

55. Mindaugas poema. Parašė Krive-Krivaitis. Shenandoah, Pa., 1905 m.

56. Vyskupas M. Valančius. Pradžia ir Išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Kaštu kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1906 m.

57. Pamokslai be Kunigo. Parašė Jonas Gerutis su lig „Slowo Bože“ K. Bojanausko. Lietuvių Katalikų Spaudos Bendrijos Spaustuvėje, Shenandoah, Pa., 1906 m.

58. Pirmasis Amerikos Lietuvių Katalikų Kongresas, laikytas Wilkes Barre, Pa. mieste Pensilvanijoje, 17 ir 18 d. Balandžio, 1906 m., salėje Concordia, ant Washington uličios. „Zvaigždės“ Spaustuvėje, Shenandoah, Pa., 1906 m.

59. Antanukas. Apysaka B. Prūso. Vertė Selimas. Antra laida. Kaštu kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa. 1906 m.

60. Išvakarės Great Lemano Ežero, vertė Gerutis. Kaštu kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1906 m.

61. Kunigo Giminė. Parašė J. Gerutis. Kaštu kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1906 m.

62. Dr., V. Pietaris (Jovaras) Kova ties Zalgiriais. Istoriska drama keturiuose aktuose. Shenandoah, Pa., 1906 m. (Kun. A. Miluko leidimas).

63. Mūsų Socijalistai. Apysaka iš paskiausiųjų Lietuvoje atsitikimų. Kaštu kun. A. Miluko. Parašė Jonas Kmitas. Shenandoah, Pa., 1906 m.

64. Šatrijos Raganos Apysakėlės. Iš Daktaro Pasažojimų. Rudens Diena. Sulaukė. Shenandoah, Pa. 1907 m.

65. Apaštalytės Maldos Vienybėje Saldžiausios Jėzaus Sirdies Statutas. Iš angliško išguldė kun. P. Saurusaitis. Shenandoah, Pa., 1907 m.

66. Biūrokratai. Apysaka parašė Jonas Kmitas. Copyright 1907 by A. M. Milukas. Shenandoah, Pa., 1907 m.

67. Anima Vilis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antras spaudimas. Kaštai kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1907 m.

68. Išganytojaus Mūsų Jėzaus Kristaus Gyvenimas. Naujas pataisytas išleidimas. Shenandoah, Pa., 1907 m. (Kun. A. Miluko ir P. Mikalausko lėšomis).

69. Znad Byruty. (Maironio poematas lenkų kalboje). Zvaigždės Spaustuvėje.

70. Melagių Dėdė. (Iš Dzūkų gyvenimo). Parašė Ksaveras Varagėlis, Shenandoah, Pa., 1907 m.

71. Nekaltybė. Ziūrint į jį iš Philozopijos kertės. J. Geručio versta iš vokiško 1907 m. Lietuvių Katalikų Spaudos Bendrijos Spaustuvėje, Shenandoah, Pa.

72. Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. A. Shenandoah, Pa.

73. Kun. A. Miluko išleidimas. Patrimpo Laiškai. Parašė K. A. K. „Zvaigždės Spaustuvėje, Shenandoah, Pa., 1907 m.

74. Kun. A. Miluko išleidimas, Patrimpo Laiškai. Parašė K. A. K. „Zvaigždės“ Spautuvėje Shenandoah, Pa., 1907 m.

75. Vienuolinė LiuomaSykiu su trumpais patarimais apie pašaukimą kunigystėn. Iš angliškos kalos vertė kun. Petras Saurusaitis, 1907 m. Shenandoah, Pa.

76. Gyvačių Karalius ir kitokios apysakėlės Ksavero Varagėlio, Shenandoah, Pa., 1908 m.

77. *Apeigos Rymo Katalikų Bažnyčios. Parašė J. Gerutis. Antra laida. Kaštu kun. A. Miluko. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

78. *Kaip Elziutė Praleido Sv. Jono Dieną. Kun. A. Miluko išleidimas. Parašė P. D. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

79. *Knygelė I. Apie Socijalistų Meilę. Pašneka paskelpta Pipiro su Bimbiru. Parašė Debesylas (kun. J. Zebrys). Shenandoah, Pa., 1908 m.*

80. *Knygelė II. Apie Socijalistų Liuosybę. Pašnekėjimas Kilpos namuose. Parašė Debesylas (kun. J. Zebrys). Philadelphia, Pa 1909 m.*

81. *Rudolfas Blaumanis Pikta Dvasia. Drama trijuose aktuose. Iš latviško vertė Idlargas. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

82. *Sadžionių Teologija' pritaikinta prie sodiečių nuomonės. Parašė J. Gerutis Antra laida. Shenandoah, Pa., 1908 m. Kaštu kun. A. Miluko.*

83. *Siapus ir Anapus Grabo. Parašė J. Gerutis. Kun. A. Miluko išleidimas. Shenandoah, Pa. 1908 m.*

84. *Kun. A. Miluko išleidimas, Lourdes'o Svenčiausios Panelės Marijo Mėnuo. Magal prancūzišką, lietuviškai parašė Pranaičių Jūlė. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

85. *Zmogus Vienybei Sutvertas, taigi Vienykimės. Parašė I. D. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

86. *Našlatėiai. Likimas tūlos anglų šeimos. Vertė p. Str., „Zvaigždės" Spauštuvėje, Shenandoah, Pa., 1908.*

87. *Susipraskim. Parašė X. X. Shenandoah, Pa., 1908 m.*

88. *Satrijos Raganos „Saulėi Nusileidžiant. Iš mūsų karionės. Kalėdų Vakaras". Shenandoah, Pa. 1908 m. Kaštu kun. A. Miluko.*

89. Socijalistai. Kas jie? — Iškur atsirado? Ko nori
Carasė Dr. A. Civinskas, Shenandoah, Pa. 1908 m.

90. Socialistai. Kas jie ir t.t. Kun. Civinsko antra
laida Brooklyn, 1617.

91. Susiskaldėliai, Geručio rašyti, Shenandoah,
Pa, 1908 m.

92. Skaitymai iš „Sventųjų Gyvenimų“, kiekvienai
metų dienai. Su paveikslais. Tomas I. Philadelphia,
Pa. 1908.

93. Skaitymai iš Sv. Gyvenimų, tomas II, 1908.

94. Skaitymai iš Sv. Gyvenimų, tomas III, 1909.

95. Skaitymai iš Sv. Gyvenimų, tomas IV, 1909.

96. Ksavero Vanagėlio. Krasauninkas — Laižybos —
Dievo Žmonės. Kaštu kun. A. Miluko. Philadelphia,
Pa., 1910 m.

97. Moterystė ir Seimyna, žiūrint į šiedvi iš pilozopi-
jos kertės. Vertė iš vokiškos kalbos J. Gerutis.

98. Pirmoji Komunija. Iš anglų kalbos vertė kun.
Petras Saurusaitis. Philadelphia, Pa., 1910 m.

99. Teisingoji Pusė. Neleiskime suardyti savo kata-
likiškąjį Susivienėjimą. Suv. L. R. K. kuopų naudai ir
Centro viršaičių pranešimų kopijos, iš kurių pasirodo
tikra teisybė ginčuose, pakeltuose po XXIII Seimui,

100. Pr. Vaičiūčio Eilės, Philadelphia, Pa. „Zvaigždės“
Spaustuvėje, 3654 Richmond Street 1912.

101. Trumpas Katekizmas, patvirtintas Zemaičių ir
Vilniaus vyskupų ir Mohilevos arcivyskupo.. Phila-
delphia, Pa., 1913 m.

102. Graudūs Verkimai (Vysk. B. Baranausko), Sv.
Ražančiaus paelptis ir Stacijos. Philadelphia, Pa.,
1913 m.

103. Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranašaičių Julė, Philadelphia, Pa., 1914.

104. Delko Mūsų Katalikiškoji Spauda Silpnutė? Kun. A. Miluko referatas, skaitytas Lietuvių Katalikų Federacijos Kongrese, 28 rugsėjo d., 1915 m., Brooklyn, N. Y. Pranašaičių Julės lėšomis. Philadelphia.

105. Kun. Dr. M. Gustaičio Du Laišku iš Kelionės. Philadelphia, Pa., 1915 m.

106. Kun. Gernčio Paklydėliai. Antras leidimas. „Zvaigždės“ Spauštuvėje, 416 Hooper St., Brooklyn, N. Y.

107. Kun. Dr. M. Gustaitis, Philadelphia, Pa. 1915 m.

108. Išpažinties Istorija. Iš prancūziško vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas, 1918 m.

109. Gera Išpažintis, verta Sv. Komunija, kun. P. Saurusaičio. Philadelphia, Pa. 1922 m.

110. Kardinolas Mercier Patrijotizmas ir Išlaikymas—Kardinolo Mercier, Belgijos primato gromata. Philadelphia, Pa., 1915 m.

111. Aušros 40 metų Sukaktuvėse. Philadelphia, 1923.

112. Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės, Philadelphia, Pa., 1930.

Savaitraštis „Garsas Amerikos Lietuvių“ — 1894 — 1898.

„Lietuviškas Knygynas“ — 1897.

Bertaininis „Dirva“, paskiaus (1903) „Dirva Žinynas“ 1898—1906.

Savaitinis „Zvaigždė“ — 1903 — vėliaus mėnesinis, dabar (1931) bertaininis žurnalas.

Sv. Jurgio (Philad'a) Parapijos Naujienos 1911.

- 11 -

PRANAICIU JULES ISLEISTOS KNYGOS.

Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesionalai (Kun. A. Miluko paskaitos) T. I.	\$2.50
„ „ „ „ „ „ Tomas II.	2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Iš kun. A. Miluko paskaitų)	2.00
Apie kun. Adomą Grinevičių (Kun. A. Milukas)	10
Daktaras Petras Matulaitis. Kun. A. Miluko paskaita	25
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė? Kun. A. Miluko referatas	10
Iš Kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičiu Julė. Su paveikslais, audeklo apdarais	2.25
Kun. Martynas Sederavičius ir Jo padėjėjai A. Milukas & Co. leidinys	50
Kun. Kazimieras Jaunius (Kun. A. Milukas)	10
Kun. Silvestras Gimžauskas. (Kun. A. Miluko)	10
Laisvosios Lietuvos Atlankytų. Iš Pranaičių Julės Atsiminimų	2.50
Lourdes'o Svenčiausios Panelės Marijos Mėnuo. Pagal prancūzišką lietuviškai parašė Pranaičiu Julė	50
Ne Mieste Laimė. Prancūziškai parašė Pierre L'Ermite. Pranaičių Julės vertimas	1.00
Petras Kriauciūnas (Kun. A. Miluko)	15
„Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“ — be biskio 800 puslapių didžiulės knygos su daugybe iliustracijų ir dokumentų fotografijų —	5.00
Audeklo apdarais su aukso antspauda —	6.00
Viešnage Seštokuose Pranaičių Julės	2.50
Vyskupo Valančiaus Darbai (Kun. A. Miluko)	50

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriškos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir typai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinalo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeima. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Mūsų Socijalistai. Apsakoma iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dėkų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.	10
Nekaltybės. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tuos šeimynos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina05
Pasakym Mėtušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatrijos Raganos apsakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paaukuotais kraštais	5.50
Slapas ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuoti: Philadelphia, Pa.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstyta visos Katalikų Teologijos mokslas. 285 psl.	1.00
Trumpas Katekizmas10
Valžaičio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 psl.75
Valdimierius. Apysaka. 47 psl.10
Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.60
Jonukas Karklynaseina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. 47 psl.20
Socijalistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civinskas. 124 psl.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 6810
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės. Kalėdų Vakaras. 62 psl.15
„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse. 1883 — 1923. (Perspaudinta iš 1923 m. Gruodžio Mėnesio „Žvaigždės“). 261 psl.	2.00
Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu. Parašė kun. Antanas Jusaitis. 112 psl.75
„Žvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Žvaigždės“ 1921 „ „	2.50
„Žvaigždės“ 1920 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1919 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1918 „ „	3.00
„Žv.“ 1917 „ „	3.00
„Žv.“ 1916 „ „	3.00
„Žv.“ 1915 „ „	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Keliolikos metų „Žvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.